

ABİAD

AVRASYA BİLGİ BİLİMİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

JOURNAL OF EURASIA INFORMATION SCIENCE RESEARCH

AVRASYA BİLGİ BİLİMİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
JOURNAL OF EURASIA INFORMATION SCIENCE RESEARCH

ISSN-3023-4077

6 aylık süreli yayın/6-month periodical
Mayıs/May 2025-Yıl/Year 3-Cilt/Volume 1-Sayı/Issue 1

Her hakkı saklıdır. Türk Dünyası Kütüphaneciler Vakfı Yayınıdır.
© Publication of the Turkic World Librarians Foundation

Sahibi/Owner: TDKV Yönetim Kurulu Adına: Ali Odabaş (TDKV Genel Başkanı)
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü/Responsible editor-in-chief: Muaz Ayhan Işık
Yayın Yönetmeni/Publication Director: Füsün Menşüre Oral
Yrd. Yayın Yönetmenleri / Assistant Editors Buğrahan Güçlü, Sefa Bayraktar, Selahattin Öztürk
Tasarım ve Uygulama/Design and Layout: Mehmet Ayhan Hazırlar

BAŞ EDITÖR/EDITOR-IN-CHIEF
Muaz Ayhan Işık

EDİTÖRLER/EDITORS

Prof. Dr. Mehmet Ali Akkaya - İzmir Katip Çelebi Üniv. BBY - mali7akkaya@gmail.com
Doç. Dr. Kasım Binici - Kırıkkale Üniv. BBY - binici82@gmail.com
Doç. Dr. Bahattin Yalçinkaya - Marmara Üniv. BBY - bahakaya@gmail.com
Dr. Öğrt. Üyesi Özgür Polat - İzmir Katip Çelebi Üniv. BBY - ozgur.polat@ikcu.edu.tr
Dr. Öğrt. Üyesi Hasan Sevmiz - Çankırı Karatekin Üniv. BBY - hasansevmiz@karatekin.edu.tr
Dr. Öğrt. Üyesi Ali Kavak - Kırıkkale Üniv. BBY - akavak55@gmail.com
Arş. Gör. Dr. Zariye Yıldırım - Çankırı Karatekin Üniv. BBY - zariye08@gmail.com

Dil Editörü/Language Editor: Füsün Menşüre Oral

YÖNETİM YERİ/MANAGEMENT OFFICE
Hacettepe Mahallesi Cingöz Sokak No: 5 Altındağ/ANKARA

ABONELİK/SUBSCRIPTION
abiad@tdkv.org - **Yıllık abonelik/Yearly subscription:** 600 TL, Her sayı/Per issue: 300 TL

BASKI/PRINT
Vadi Grafik Sertifika no: 47479 **Baskı Tarihi/Print Date:** Kasım 2024
Baskı Yeri/Print Date: İvedik Organize Sanayi 1420 Cadde No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA

Avrasya Bilgi Bilimi Araştırmaları Dergisi ulusal hakemli bir dergidir.
Dergide yayımlanan metinlerdeki görüşler yazarlara aittir.

Akademik Danışmanlar Kurulu (Akademik Unvanla Alfabetik Sırada)

Prof. Dr. Alpaslan H. Kuzucuoğlu
Prof. Dr. B. Aykut Arkan
Prof. Dr. Burçak Şentürk
Prof. Dr. Coşkun Polat
Prof. Dr. Fahrettin Özdemirci
Prof. Dr. Fatih Rukancı
Prof. Dr. Fatoş Subaşıoğlu
Prof. Dr. Hakan Anameriç
Prof. Dr. Hamza Kandur
Prof. Dr. Hatice İnci Önal
Prof. Dr. Hasan S. Keseroğlu
Prof. Dr. Hüseyin Odabaş
Prof. Dr. İshak Keskin
Prof. Dr. Kemalettin Kuzucu
Prof. Dr. Levent Eldeniz
Prof. Dr. Mehmet Ali Akkaya
Prof. Dr. Mehmet Canatar
Prof. Dr. Murat Yılmaz
Prof. Dr. Nevzat Özel
Prof. Dr. Niyazi Çiçek
Prof. Dr. Oya Gürdal
Prof. Dr. Özgür Külcü
Prof. Dr. Özlem G. Demirtel
Prof. Dr. Sacit Arslantekin
Prof. Dr. Tuba Karatepe
Prof. Dr. Tülay Oğuz
Prof. Dr. Ümit Konya
Doç. Dr. Ahmet Altay
Doç. Dr. Bahattin Yalçinkaya

Doç. Dr. Burcu Umut Zan
Doç. Dr. Gülten Alır Derbent
Doç. Dr. Güssün Güneş
Doç. Dr. Hamid Derviş
Doç. Dr. Hilal Çiftçi
Doç. Dr. Huriye Çolaklar
Doç. Dr. Kasım Binici
Doç. Dr. Mustafa Bayter
Doç. Dr. Pervin Bezirci
Doç. Dr. Semanur Öztemiz
Doç. Dr. Tolga Çakmak
Doç. Dr. Yurdagül Ünal
Dr. Öğrt. Üyesi Ayşenur Güneş
Dr. Öğrt. Üyesi Buket Candan
Dr. Öğrt. Üyesi Çağdaş Çapkin
Dr. Öğrt. Üyesi Elif Yılmaz Şentürk
Dr. Öğrt. Üyesi Hasan Sevmes
Dr. Öğrt. Üyesi Levent Kutlutürk
Dr. Öğrt. Üyesi Mehmet Fahri Furat
Dr. Öğrt. Üyesi Müge Akbulut
Dr. Öğrt. Üyesi Nermin Çakmak
Dr. Öğrt. Üyesi Neslihan Er Koçoğlu
Dr. Öğrt. Üyesi Ömer Dalkıran
Dr. Öğrt. Üyesi Özgür Polat
Dr. Öğrt. Üyesi Özlem Şenyurt
Dr. Öğrt. Üyesi Sinan Sumbül
Dr. Öğrt. Üyesi Sümeyye Akça
Dr. Öğrt. Üyesi Yusuf Yalçın

EDİTÖRDEN/EDITORIAL

MUAZ AYHAN IŞIK¹

Bilgi yönetimi alanının değerli araştırmacıları, uygulayıcıları, akademisyenleri ve kıymetli okurlar,

Avrasya Bilgi Bilimi Araştırmaları Dergisi'nin (ABİAD) 2025 yılı Temmuz sayısıylı birlikte sizlerle yeniden buluşmanın heyecanını ve mutluluğunu yaşıyoruz. Kùltürlerarası etkileşim, bilgi hizmetlerinin dönüşümü ve sürdürülebilirlik temaları etrafında şekillenen bu sayımız, bilgi bilimi disiplinine teorik ve pratik açılardan önemli katkılar sunan nitelikli çalışmaları bir araya getirmektedir.

Bu sayımızda yer alan ilk çalışma, Öğr. Gör. Selçuk Aydın tarafından kaleme alınmış ve TİKA'nın Türk Dünyası'nda yürüttüğü kùtùphane odaklı kültürel diplomasi faaliyetlerini kapsamlı bir biçimde incelemiştir. Söz konusu makale, kùtùphanelerin uluslararası ilişkilerdeki yumuşak güç unsuru olarak nasıl bir işlev gördüğünü ve Türkiye'nin kültürel diplomasi stratejilerinde merkezi bir rol oynadığını somut örneklerle ortaya koymaktadır. Bu yönüyle çalışma, kamu diplomasisi politikalarının bilgi merkezleri aracılığıyla nasıl kurumsallaşabileceğine dair önemli veriler sunmaktadır.

İkinci araştırma makalesi ise Arş. Gör. Dr. Zarife Yıldırım Mercan tarafından hazırlanmış ve sürdürülebilir kùtùphane modelleri ile üretkenlik ilişkisini değerlendirmiştir. Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin kùtùphane yapıları ve hizmet süreçleri üzerindeki etkilerini irdeleyen bu çalışma, özellikle dijitalleşme, kurumsal dayanıklılık ve toplumsal kapsayıcılık gibi günümüz bilgi hizmetlerinin temel bileşenlerine odaklanmaktadır. Kùtùphanelerin yalnızca bilgi sağlayıcı kurumlar değil, aynı zamanda çevresel ve sosyal sorumluluk taşıyan aktörler olduğu vurgulanmaktadır.

Bu iki değerli araştırma, ABİAD'ın hedeflediği gibi yalnızca akademik değil, aynı zamanda pratik ve toplumsal fayda gözetten bir bilgi birikimi sunma misyonunu da güçlendirmektedir. Kùtùphanelerin kültürel, diplomatik ve sürdürülebilir gelişim süreçlerindeki rolünü çok yönlü bir bakış açısıyla ele alan bu sayımızın, Türk Dünyası başta olmak üzere tüm bilgi bilimciler için ilham verici ve yön gösterici olacağına inanıyorum.

1 Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Responsible Editor-in-Chief

Dergimizin yayın hayatında istikrarla ilerlemesini sağlayan başta editör kurulumuz olmak üzere, yazarlarımıza, hakemlerimize, yayın tasarım ekibimize ve emeği geçen herkese içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Yeni sayımızın bilgi bilimi camiasına katkı sunmasını temenni eder, bir sonraki sayımızda görüşmek üzere hepinize iyi okumalar dilerim.

BU SAYIDA

Mayıs/May 2025

Cilt 3/Volume 3

Sayı1/Issue 1

ARAŞTIRMA MAKALELERİ

SELÇUK AYDIN

9

*TİKA'nın Türk Dünyası'na Yönelik
Gerçekleştirdiği Kütüphane Odaklı
Kültürel Diplomasi Faaliyetleri*

ZARİFE YILDIRIM MERCAN

21

*Kütüphaneler ve Üretkenlik:
Sürdürülebilir Kütüphane Modelleri*

ARAŞTIRMA MAKALELERİ

TİKA'nın Türk Dünyası'na Yönelik Gerçekleştirdiği Kütüphane Odaklı Kültürel Diplomasi Faaliyetleri*

TİKA's Library-Oriented Cultural Diplomacy Activities in the Turkic World

SELÇUK AYDIN*

Öz

Küreselleşmenin dönüştürdüğü uluslararası ilişkiler sisteminde, kültürel diplomasi devletlerin yumuşak güç stratejilerinde temel araçlardan biri haline gelmiştir. Bu dönüşümle birlikte, tarihsel belleği koruyan, kültürel sürekliliği destekleyen ve bilgi hizmetleri aracılığıyla karşı kültürlerle bağ kurma potansiyeline sahip olan kütüphaneler diplomatik aktörler olarak da öne çıkmaktadır. Kütüphaneler aracılığıyla yürütülen kültürel diplomasi faaliyetleri, ortak değerlerin inşasına katkı sağlamakta, karşılıklı anlayış ve etkileşimi güçlendirmektedir.

Zengin tarihî mirası ve kültürel çeşitliliği ile Türkiye, son yıllarda kütüphane temelli kültürel diplomasiye özel bir önem atfetmiş ve bu doğrultuda Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) aracılığıyla Türk Dünyası'nda çok yönlü projeler yürütmüştür. Bu çalışmada, TİKA'nın söz konusu bölgelerde gerçekleştirdiği yayın başlıkları, kütüphaneci eğitimleri ve değişim programları, dijitalleştirme ve restorasyon faaliyetleri ile ortak bilgi merkezleri kurulumu gibi uygulamalar analiz edilmekte; bu faaliyetlerin kültürel diplomasi bağlamında taşıdığı stratejik öneme dikkat çekilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Kültürel diplomasi, kütüphaneler, TİKA, Türk dünyası

Abstract

In the international system reshaped by globalization, cultural diplomacy has become one of the essential instruments within the soft power strategies of states. Within this evolving framework, libraries which preserve historical memory, support cultural continuity, and possess the potential to foster connections with other cultures through information services have begun to emerge as diplomatic actors. Cultural diplomacy practices conducted through libraries contribute to the construction of shared values and strengthen mutual understanding and intercultural engagement.

* Öğr. Gör., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, selcukaydin@istanbul.edu.tr, ORCID 0000-0002-4788-4312

With its rich historical heritage and cultural diversity, Turkey has in recent years attached particular importance to library-based cultural diplomacy. Through the Turkish Cooperation and Coordination Agency (TİKA), Turkey has implemented a wide range of projects in the Turkic World. This study analyzes various practices carried out by TİKA in these regions, including book donations, librarian training and exchange programs, digitization and restoration projects, and the establishment of shared information centers. The paper emphasizes the strategic significance of these initiatives within the broader framework of cultural diplomacy.

Keywords: Cultural diplomacy, libraries, TİKA, Turkic world

GİRİŞ

Küreselleşmenin hız kazandığı ve iletişim teknolojilerinin sınırları ortadan kaldırdığı günümüz dünyasında diplomasi, siyasi ve ekonomik süreçlerle sınırlı kalmamış, kültürel alanları da kapsayan çok boyutlu bir yapıya dönüşmüştür. Bu dönüşüm, devletlerin uluslararası ilişkilerdeki etki alanlarını büyütmede ve karşı ülke kamuoylarının düşünce ve davranışlarını şekillendirmede kültürel diplomasiyi etkin bir şekilde kullanmalarına yol açmıştır.

Kamu diplomasisinin bir alt dalı olarak kabul edilen ve farklı toplumlar arasında karşılıklı anlayış oluşturma amacıyla bilgi, sanat ve diğer kültürel öğelerin karşılıklı değişimi olarak tanımlanan kültürel diplomasinin (Cummings, 2003, s. 1) ilk uygulama biçimlerinin 1870'li yıllarda ortaya çıktığı ve bu dönemde ulusal dillerin ve kültürlerin yayılmasına yönelik faaliyetlerin bu diplomasi türünün temelini oluşturduğu ileri sürülmektedir (Paschalidis, 2009, s. 277). 20. yüzyılda kurumsallaşmaya başlayan ve başta Avrupa ülkeleri olmak üzere dünyada birçok devlet tarafından uygulanan kültürel diplomasi, bu dönemde hükümetlerin yanı sıra sivil toplum kuruluşları, uluslararası örgütler ve küresel kültürel aktörlerin de etkin bir şekilde rol aldığı bir alana dönüşmüştür (Özel, 2021, s. 944). Günümüzde Alliance Française (1883), British Council (1934), Goethe-Institut (1950), Japon Vakfı (1972), Cervantes Enstitüsü (1991), ve Konfüçyüs Enstitüsü (2004) gibi başlıca aktörler tarafından yürütülen bu faaliyetler kültürel tanıtım, karşı kültürlerle sosyo-kültürel bağların kurulması ve uzun vadeli dostlukların oluşturulması gibi amaçlara yönelik olarak gerçekleştirilmektedir (Prieto Gutierrez, 2015, s. 1). Günümüzde kültür ve tanıtım faaliyetleri, diplomasinin ana unsurları arasında yer almakta (Çavuşoğlu, 2019, s. 2), devletlerin sahip olduğu kültürel kodlar, yürüttükleri kamu diplomasisi politikalarını doğrudan etkilemekte ve şekillendirmektedir. Özellikle uluslararası ilişkilerin karmaşıklaştığı bu dönemde, geleneksel diplomasinin yanında kültürel diplomasi de kamuoylarını etkileme ve uluslararası aktörler arasında yumuşak güç oluşturma işleviyle dikkat çekmektedir (Kalın, 2011). Bu çerçevede, kültürel diplomasi, kültürel etkileşim ve karşılıklı anlayış inşası açısından da kritik bir role sahiptir.

Türkiye'nin kültürel diplomasi vizyonu anlamında bir çerçeve ortaya koyan Türkiye Kamu Diplomasisi Strateji Belgesi (1924-1929), ülkemizin sahip olduğu kültürel zenginlikler ve tarihî mirasa ek olarak bilim, teknoloji, eğitim ve insanî yardımlar gibi alanlar stratejik öncelikli konular olarak belirlenmiştir. Türkiye için güçlendirilmiş ve daha etkili bir kültürel diplomasi ekosistemi oluşturmayı amaçlayan Strateji Belgesi ile uluslararası kamuoyunda daha pozitif bir Türkiye algısı oluşturulması ve daha güçlü bir ülke imajı yaratılması amaçlanmıştır; Türkiye'nin uluslararası kamuoyu, uluslararası kuruluşlar ve diğer uluslararası aktörler nezdinde güçlü, dinamik ve sürdürülebilir bir iletişim ağı kurması hedeflenmiştir. (Türkiye Cumhuriyeti İletişim Başkanlığı, 2024, s. 5). Türkiye'nin hedeflediği bu iletişim ağında Türk dünyası öncelikli bir yere sahiptir. Türkiye kültürel diplomasi aktörleri ve girişimleri aracılığıyla Türk dünyası ile ortak değerleri yeniden hatırlatmayı, kültürel aidiyeti sağlamayı, geçmişten gelen tarihi ve kültürel bağlarını güçlendirmeyi ve bağlar çerçevesinde etkileşimi artırmayı amaçlamaktadır. Türk Dünyası ile çok yönlü ilişkiler ağı kurmayı hedefleyen bu faaliyetler, Türkiye'nin kültürel diplomasının devlet söylemi olmanın ötesine geçerek çok aktörlü, çok boyutlu ve sürdürülebilir bir stratejinin bir parçası olduğunu göstermektedir.

TÜRKİYE'NİN KÜLTÜREL DİPLOMASİ AKTÖRÜ OLARAK TİKA

1991'de Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte SSCB'deki birçok devlet bağımsızlığını ilan etmiştir. Türkiye de yeni jeopolitik tabloyu dikkate alarak, başta Türk Devletleri olmak üzere, tarihî bağlarının bulunduğu bu coğrafyalarla iş birliği kurmak ve bu iş birliklerini kurumsal bir zemine taşımak amacıyla 1992 yılında Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığını (TİKA) kurmuştur. Başlangıçta çalışmalarını Dışişleri Bakanlığı'na bağlı olarak gerçekleştiren TİKA, 1999'da Başbakanlığa bağlanmış, 2001'de ise 4668 sayılı kanunla kendi teşkilat yapısına kavuşturulmuştur. 2011 yılında yürürlüğe giren 656 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile ajansın adı "Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı" olarak güncellenmiş ve daha esnek, hızlı karar alabilen bir yapıya dönüştürülmüştür. Aynı yıl gerçekleştirilen yeniden yapılanma süreciyle birlikte küresel ölçekte etki gösteren bir diplomasi aktörü haline gelmiştir. 2018 yılında çıkarılan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlanan kurum, günümüzde 61 ülkedeki 63 Program Koordinasyon Ofisi ve 170'i aşkın ülkede yürüttüğü projeler ile birçok alanda nitelikli kalkınma faaliyetleri yürütmektedir. Türkiye, bu projeler aracılığıyla sadece kalkınma desteği sunmakla kalmamakta; aynı zamanda yürüttüğü kültürel diplomasi faaliyetleri ve karşılıklı anlayışa dayalı, barışçıl ve çok boyutlu bir iş birliği yaklaşımıyla bilgi ve tecrübesini dünyaya taşımaktadır (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı [TİKA], 2024).

Türk Cumhuriyetleri'nin devletleşme sürecinde karşılaşılabilecekleri sorunları en aza indirmek ve kalkınma çabalarına destek vermek amacıyla kurulan TİKA, başlangıçta bina onarımı, eğitim, sağlık, tarım ve sanayi gibi sınırlı alanlarda destek sağlamakta iken 2000'li yıllardan itibaren faaliyet alanlarını genişleterek ekonomiden ticarete, teknolojiden eğitim ve kültür projelerine değin farklı başlıklarda kalkınma faaliyetleri yürütmeye başlamıştır. Çalışmalarını sadece Orta Asya ile sınırlandırmayan TİKA süreçte Balkanlar, Kafkasya, Orta Doğu ve Afrika ülkelerini de hizmet sahasına dâhil eden TİKA, son dönemde altyapı yatırımları ve kurumsal kapasite artırımı çalışmalarına odaklanmış, sağlık ve eğitim kurumları ile kütüphaneler ve laboratuvarlar gibi sosyal altyapı yatırımları, sürdürülebilir bir eğitim ortamları kurarak faaliyetlerin uzun vadeli etkiler oluşturmaya zemin hazırlamıştır (Güzel, 2024). Türkiye'nin en etkili kültürel diplomasi aktörlerinden biri olan TİKA, Türk Dünyası'nda kütüphane odaklı çalışmaları ile de öne çıkmaktadır. Bu çalışmalar, milli, dini ve kültürel bağları bulunan coğrafya ile ilişki inşa etme amacına hizmet etmek; yayın başışı, bilgiye erişimin yaygınlaştırılması, kültürel mirasın korunması ve ortak hafızanın geliştirilmesi gibi kültürel ve teknik konuları kapsamaktadır.

TİKA'NIN TÜRK DÜNYASINA YÖNELİK KÜTÜPHANE ODAKLI FAALİYETLERİ

Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve diğer Türk halklarıyla olan ilişkilerinde kültürel diplomasiyi bir "gönül köprüsü" olarak konumlandırmaktadır. Bağımsızlığına kavuşan Türk Devletleri'ni tanıyan ilk ülke olan Türkiye, bağımsızlık sonrasında bu devletlerle birçok alanda antlaşmalar yapmış, karşılıklı büyükelçilikler açılarak resmi ziyaretler arttırılmıştır. Türkiye, askeri, siyasi, ekonomik, ticari, kültürel ve diplomatik alanlarda verdiği desteklerle dost ve kardeş ülkelerin her zaman yanlarında olduğunu, birlik ve bütünlük içerisinde ortak siyasi, sosyal ve ekonomik iş birliklerini arttırmak ve ilişkilerini geliştirmek istediğini göstermektedir (Eren, 2023, s. 259). Ortak alfabe çalışmaları, dil birlikleri, tarih ve edebiyat alanında yapılan ortak akademik projeler, halk müziği, geleneksel sanatlar ve gastronomi gibi kültürel unsurlar üzerinden yürütülen faaliyetler bu isteğin zeminini oluşturmaktadır. Özellikle Türk Konseyi (bugünkü Türk Devletleri Teşkilatı) çatısı altında yürütülen çalışmalar, kültürel birlikteliğin politik ve ekonomik birlikteliğe dönüşme potansiyelini de ortaya koymaktadır. Türk Akademisi, Türk Kültür ve Miras Vakfı gibi yapılar bu anlamda oluşturulmuş kurumsal örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır (Asker ve Çiçek, 2025, s. 84). TİKA kuruluşundan günümüze değin, dünyanın çeşitli ülkelerinde eğitim ve sağlık başta olmak üzere tarım ve hayvancılık, sosyal ve idari altyapıların güçlendirilmesi, istihdam, üretim, temiz suya erişim ve kültürel hayata katkı gibi pek çok alanda faaliyet yürütmüş; 170'ten fazla ülkede 30 binden fazla projeyi hayata geçirmiştir (TİKA,

2025). 1990'lı yılların başından itibaren Türkiye, Orta Asya'daki Türk Devletleri ile sosyo-ekonomik, alanlarda yoğun faaliyetler yürütmüştür. 1995 yılından itibaren ise bu ülkelerle eğitim ve kültürel iş birliği çalışmalarına ağırlık verilerek okullar, kütüphaneler, laboratuvarlar inşa edilmiş, ayrıca üniversiteler için teknik malzeme yardımları sağlanmıştır (Polat, 2020, s. 256).

Türkiye'nin bölge ülkeleriyle sıkı dostluk bağları kurmaya yönelik adımlarının atıldığı süreçte, TİKA'nın etkin rol oynadığı kamu diplomasisi faaliyetleri sayesinde ilişkilerin daha iyi bir seviyeye geldiği gözlenmiştir. Uzun yıllar önce kesintiye uğrayan Türkiye ile Orta Asya Türk devletleri arasındaki kardeşlik bağları TİKA'nın bölgede yürüttüğü insani ve teknik yardımlar, kültürel çalışmalar ve iş birliği projeleri aracılığıyla yeniden tesis edilmeye başlanmıştır (Yılmaz & Kılıç, 2025, s. 154). TİKA'nın yürüttüğü bu faaliyetlerin sadece kültürel ve sosyal boyutta kalmadığı, geçen zaman içerisinde Türkiye'nin uluslararası ticaretine, kültürel ve akademik entegrasyonuna da dolaylı katkılar sağladığı söylenebilir. TİKA doğrudan bir ticari aktör olmasa da, gerçekleştirilen proje ve faaliyetlerin ekonomik ilişkileri de destekleyici bir zemin oluşturduğu görülmektedir. Faaliyet gösterilen alanların Ortadoğu, Afrika, Balkanlar, Orta Asya, Kafkaslar, Amerika ve Uzak Doğu gibi geniş bir coğrafyaya yayılması, TİKA'nın uluslararası etki gücünün kapsamını gözler önüne sermektedir (Demirkaya & Çelik, 2021, s. 147).

2020 yılında OECD ülkeleri arasında GSMH oranına göre dünyada en çok kalkınma yardımı yapan ülke konumunda olan Türkiye'nin TİKA öncülüğünde Türk Devletleri'ne yönelik gerçekleştirilen kültürel kalkınma yardımları (Eren, 2023, s. 259) içinde kütüphanecilik alanında yapılan çalışmalar diğer başlıklar kadar görünür olmamakla birlikte özellikle son dönemde gerçekleştirilen faaliyetlerle kütüphanelerin kültürel diplomaside cazibe unsuru olarak önemli bir potansiyele sahip olduğu görülmektedir.

TİKA'nın Orta Asya'daki Türk Devletleri'ne yönelik olarak yürütülen kütüphane odaklı faaliyetlere ait güncel bilgiler <https://tika.gov.tr/faaliyetlerimiz/> adresinde yer alan 2004-2005, 2007-2008 ve 2012-2024 yılları arasında yayımlanmış bülten, faaliyet raporu ve stratejik plan gibi dokümanlar üzerinden derlenmiş, derlenen faaliyetler Tablo 1 de listelenmiştir. Eğitim, kültür ve sosyal altyapılar gibi genel başlıklar altında yer verilen bilgilere bakıldığında, tecrübe ve teknik altyapı aktarımına ilişkin çalışmaların ön planda yer aldığı (TİKA, 2004, s:1), gerçekleşen faaliyetlerin, yayın bağı, kütüphane kurulumu, teknik donanım desteği, personel eğitimi ve dijitalleştirme gibi beş ana başlıkta yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo 1: TİKA'nın Türk Dünyası'na Yönelik Kütüphane Odaklı Faaliyetleri
(2004-2024 TİKA Faaliyet Raporları)

Azerbaycan	Bakü	Slavyen Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Merkezi	Kütüphane Kurulumu	2004
Türkmenistan	Aşgabat	Türkmen Türk Kütüphanesi	Kütüphane Teknik Donanım Desteği	2004
Kırgızistan	Bişkek	Milli Kütüphane Türkçe Eserler Bölümü	Yayın bağıışı	2005
Kırgızistan	Bişkek	Atatürk Alatoo Üniversitesi Kütüphanesi	Kütüphane Teknik Donanım Desteği	2005
Türkmenistan	Aşgabat	Saparmurat Türkmenbaşı Kütüphanesi Türkiye Kitaplığı	Kütüphane Kurulumu	2005
Kazakistan	Astana	Milli Eğitim Bakanlığı Okul Kütüphaneleri	Yayın Bağıışı	2007
Kırgızistan	Bişkek	Milli Eğitim Bakanlığı Okul Kütüphaneleri	Yayın Bağıışı	2007
Kırgızistan	Bişkek	Görme ve İşitme Engelliler Birliği Kütüphanesi	Kütüphane Teknik Donanım Desteği	2007
Özbekistan	Taşkent	Taşkent ilköğretim Okulu Kütüphanesi	Yayın Bağıışı	2007
Özbekistan	Taşkent	Şarkiyat Enstitüsü	Personel Eğitimi	2007
Özbekistan	Taşkent	Milli Kütüphane	Kütüphane Teknik Donanım Desteği	2007
Kazakistan	Almatı	Atalay Han Dünya Dilleri Uluslararası Üniversitesi	Kütüphane Kurulumu	2008
Kazakistan	Almatı	Milli Kütüphane	Personel İstihdamı	2008
Türkmenistan	Aşgabat	Türkmen Türk Kütüphanesi	Yayın bağıışı	2012
Azerbaycan	Bakü	Milli İlimler Akademisi Muhammed Fuzuli El Yazmaları Enstitüsü	Kültürel Mirasın Dijitalleştirilmesi	2013
Azerbaycan	Bakü	Bakü İslam Üniversitesi Kütüphanesi	Kütüphane Teknik Donanım Desteği	2013
Kırgızistan	Bişkek	Milli Kütüphane	Kütüphane Teknik Donanım Desteği	2013
Kırgızistan	Oş	Oş şehri Kırgız-Türk Dostluğu Türk Okul Kütüphanesi	Yayın Bağıışı	2013
Kazakistan	Astana	Milli Kütüphanesi Görme Engelliler Birimi	Kütüphane Teknik Donanım Desteği	2014
Kırgızistan	Oş	Oş Devlet Üniversitesi Kütüphanesi	Kültürel Mirasın Dijitalleştirilmesi	2014
Türkmenistan	Konya	Milli El Yazmaları Enstitüsü	Kütüphaneci Eğitimi - Restorasyon	2014
Türkmenistan	Aşgabat	Uluslararası İlişkiler Enstitüsü	Kütüphane Kurulumu	2015
Türkmenistan	Aşgabat	Türkmenistan Dışişleri Bakanlığı Uluslararası İlişkiler Enstitüsü	Kütüphane Kurulumu	2015
Türkmenistan	Ankara	Türkmenistan Dışişleri Bakanlığı Uluslararası İlişkiler Enstitüsü	Kütüphaneci Eğitimi - Dijitalleştirme	2015
Kazakistan	Astana	Milli Kütüphane	Kütüphane Teknik Donanım Desteği	2016

Azerbaycan	Bakü	Milli Kütüphane	Yayın Bağıışı (Türkçe Sözlük Seti)	2017
Kazakistan	Astana	Milli Kütüphane	Yayın Bağıışı (Türkçe Sözlük Seti)	2017
Kırgızistan	Bişkek	Milli Kütüphane	Yayın Bağıışı (Türkçe Sözlük Seti)	2017
Özbekistan	Taşkent	Milli Kütüphane	Yayın Bağıışı (Türkçe Sözlük Seti)	2017
Türkmenistan	Aşabat	Milli Kütüphane	Yayın Bağıışı (Türkçe Sözlük Seti)	2017
Azerbaycan	Gence	Gence Devlet Üniversitesi Nuri Paşa Kütüphanesi	Kütüphane Kurulumu	2018
Azerbaycan	Bakü	Milli Kütüphane	Kütüphane Teknik Donanım Desteği	2018
Kazakistan	Astana	Milli Kütüphane	Yayın Bağıışı	2018
Kırgızistan	Bişkek	Milli Kütüphanesi	Kütüphaneci Eğitimi	2018
Kırgızistan	Bişkek	Milli Kütüphane	Yayın Bağıışı	2018
Özbekistan	Taşkent	Milli Kütüphane	Kütüphane Teknik Donanım Desteği	2018
Azerbaycan	Şeki	Şeki Şehir Kütüphanesi	Kütüphane Binası Restorasyon	2019
Azerbaycan	Bakü	Firidun Bey Köçerli Çocuk Kütüphanesi	Yayın Bağıışı	2020
Kırgızistan	Bişkek	Tekstil Geliştirme Merkezi	Kütüphane Kurulumu	2020
Özbekistan	Taşkent	Milli Kütüphane	Yayın Bağıışı	2020
Azerbaycan	Bakü	Milli Kütüphanesi	Yayın Bağıışı	2021
Özbekistan	Semerkant	Semerkant İpek Yolu Uluslararası Turizm Üniversitesi	Yayın Bağıışı	2022
Özbekistan	Taşkent	Taşkent Şarkşinaslık Üniversitesi Kütüphanesi	Yayın Bağıışı	2022
Özbekistan	Taşkent	Özbekistan Devlet Cihan Dilleri Üniversitesi Kütüphanesi	Yayın Bağıışı	2022
Özbekistan	Taşkent	Milli Kütüphane	Yayın Bağıışı	2022
Azerbaycan	Bakü	Azerbaycan Televizyonu AzTV Arşivi	Dijitalleştirme	2023
Kazakistan	Çimkent	Güney Kazakistan Devlet Pedagoji Üniversitesi	Yayın Bağıışı	2023
Kırgızistan	Talas	Talas Devlet Üniversitesi	Yayın Bağıışı	2023
Kırgızistan	Bişkek	Görme ve İşitme Engelliler Birliği Kütüphanesi	Kütüphane Teknik Donanım Desteği	2024
Özbekistan	Taşkent	Ali Şir Nevai Milli Kütüphanesi	Kütüphane Teknik Donanım Desteği	2024

FAALİYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

TİKA'nın Türk Dünyası Devletlerine yönelik kütüphane odaklı faaliyetlerine baktığımızda *Kırgızistan ve Özbekistan*'ın yirmi yıllık süreçte Türkiye'nin kültürel diplomasi stratejilerinden en çok yararlanan ülkeler olduğu, *Azerbaycan*'ın kültürel mirasın dijitalleştirilmesi alanında öne çıktığı, *Kazakistan ve Türkmenistan*'daki faaliyetlerin ise eğitim ve kurumsal kapasite artırımına yönelik olduğu görülmektedir. Bu dağılım, TİKA'nın her ülkenin ihtiyacına özgü bir yaklaşımla hareket ettiğini göstermekte ve kültürel diplomasi hedefleri açısından oldukça stratejik bir yönelim sergilediğini ortaya koymaktadır.

Yapılan faaliyet ve gerçekleştirilen projeler bazındaki verilere göz attığımızda ise TİKA'nın bölge ülkelerine yönelik kültürel diplomasi faaliyetlerinde bilgi kaynaklarının erişimini artırmaya ve kütüphane altyapısını geliştirmeye özel bir ağırlık verdiği açıkça görülmektedir. Gerçekleştirilen faaliyetlerde en yüksek oranı %44,00 ile “*Yayın Bağışı*” faaliyetleri oluşturmaktadır. Bu durum, ortak dil-kültür temelinde eğitim kapasitesini güçlendirme hedefinin stratejik öncelik olduğunu göstermektedir. İkinci sırada yer alan “*Kütüphane Teknik Donanım Desteği*” (%24,00), bilgiye erişimi artırma ve modern bilgi altyapılarının kurulmasına ve bilgi teknolojileriyle uyumlu kültürel mekânlar oluşturulmasına dönük çabaları yansıtmaktadır.

“*Kütüphane Kurulum*” (%14,00) ve “*Personel Eğitimi*” (%8,00) gibi faaliyetler, sürdürülebilir kalkınmayı destekleyecek kurumsal kapasite inşasına katkı sağlamaktadır. Özellikle “*Dijitalleştirme*” projeleri (%6,00), kültürel mirasın korunması ve geleceğe aktarılması açısından stratejik bir değer taşımaktadır. Personel istihdamı ve bina tadilatı gibi faaliyetlerde yüzde 2,00 oranı ile bu tabloda kendilerine yer bulmaktadır.

Bu tabloya bakıldığında faaliyetlerin, okuryazarlığın güçlendirilmesi, bilgiye erişim imkânlarının artırılması, kültürel mirasın korunması ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesi gibi çok boyutlu hedeflere odaklandığı, TİKA'nın, kültürel diplomasi aracılığıyla uzun vadeli sosyal ve entelektüel bağlar kurmaya yönelik bilinçli bir politika izlediği söylenebilir.

Yıllara göre gerçekleştirilen faaliyetlere ait verileri değerlendirdiğimizde, 2004–2007 yılları arasında TİKA'nın daha çok “*kütüphane kurulumu*” ve “*teknik donanım desteği*” sağlama faaliyetleri üzerine yoğunlaştığı gözlenmektedir. Özellikle Azerbaycan, Türkmenistan ve Kırgızistan'daki üniversite ve milli kütüphanelerin bu faaliyetlerden yararlandığı görülmektedir. 2007 sonrasında

“yayın bağışları” öne çıkmış; okul kütüphaneleri ve engelli bireyler için özel kütüphane destekleri ile faaliyet başlıklarını genişlediği gözlenmiştir.

2012–2015 yılları arasında “dijitalleştirme” çalışmaları ve personel eğitimleri ile birlikte TİKA, sadece altyapı değil, “nitelik artırıcı” faaliyetlere de yönelmiştir. 2017’de tüm ülkelerde eşzamanlı olarak yapılan “Türkçe sözlük seti bağışları”, ortak bir dil ve kültür politikasını destekler niteliktedir. 2018–2020 yılları arası dönemde “teknik donanım desteği”, “yayın bağışı” ve “binalarda fiziki iyileştirmeler (tadilatlar)” devam etmiş, TİKA’nın desteği hem nicelik hem nitelik olarak artmıştır. 2022 ve sonrası dönemde de yayın bağışı çalışmaları ile dijitalleştirme ve modernizasyon projeleri dikkat çekici şekilde öne çıkmıştır.

TİKA’nın Türk Dünyası devletlerini hedefleyen ve 20 yıla yakın süreyi kapsayan kütüphane odaklı faaliyetleri, zaman içinde bir dönüşüm ve gelişim göstermiştir. Başlangıçta altyapı kurulumuna ağırlık verilen faaliyetlerde daha sonra içerik geliştirme, dijitalleştirme ve insan kaynağının niteliğini artırma çalışmaları ön plana çıkmıştır. Ayrıca destekler sadece başkentlerde değil, Oş, Gence, Talas gibi bölgesel merkezlerde de yayılmıştır. Bu bulgular, TİKA’nın kütüphaneler aracılığıyla bölgede bilgiye erişim, kültür diplomasisi ve eğitim altyapısını desteklemek konusunda büyük ve planlı bir rol üstlendiğini göstermektedir.

SONUÇ

Bu çalışmada kütüphanelerin ve kütüphane odaklı faaliyetlerin ülkelerin kültürel diplomasi stratejilerindeki yeri ele alınmış, Türkiye’nin bu anlamdaki faaliyetleri kapsamında TİKA’nın Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan ile ilişkilerinde bu stratejik yaklaşımın rolü ve katkıları değerlendirilmiştir. TİKA öncülüğünde gerçekleştirilen faaliyetler Türkiye’nin bu bölgeye sadece kalkınma yardımı sağlamakla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda ortak bir kültürel hafıza ve karşılıklı anlayış inşa etme çabasında olduğunu göstermektedir.

TİKA, Türk Devletlerine yönelik yürütülen kültürel faaliyetlerde çok yönlü ve lokomotif bir rol üstlenmektedir. Ancak bu çabaların kalıcı ve sürdürülebilir olabilmesi için, Türkiye’deki diğer kamu kurumları ile kültürel diplomasi aktörlerinin, devlet ve devlet dışı kuruluşlarla birlikte, sistematik bir yapı ve etkili bir eşgüdüm içinde hareket etmeleri gerekmektedir. Özellikle kütüphane odaklı faaliyetler söz konusu olduğunda, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, üniversite kütüphaneleri, akademisyenler ve mesleki sivil toplum kuruluşlarının kültürel diplomasi aktörleri olarak sürece daha etkin şekilde dahil edilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu aktörlerin, faaliyetlerin planlanması, personel eğitimi ve değişim programlarının yürütülmesi, bilgi paylaşımı, yayın bağışları ve ortak platformların oluşturulması gibi alanlarda

sürece aktif katkı sağlamaları beklenmektedir. Sonuç olarak, kültürel diplomasi çabalarının başarıya ulaşması, çok aktörlü bir iş birliği ve koordinasyon mekanizmasının etkin şekilde işletilmesine bağlıdır.

KAYNAKÇA

- Asker, A., & Çiçek, A. (2025). Türk Devletleri Teşkilatı için stratejik kamu diplomasisi önerisi. *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 12, 65-95. <https://doi.org/10.16985/mtad.1611609>
- Cummings, M. (2003). Cultural diplomacy and the United States Government: A Survey. center for arts and culture. 16 Nisan 2025 tarihinde <https://www.americansforthearts.org/sites/default/files/MCCpaper.pdf> adresinden erişildi.
- Çavuşoğlu, M. (2019). *Kamu diplomasisi yoluyla Türkiye'nin uluslararası algısı* (Yayımlanmamış rapor). T.C. Dışişleri Bakanlığı, Ankara.
- Demirkaya, Y., & Çelik, F. (2021). Uluslararası ilişkilerde kamu ve sivil toplum kuruluşlarının stratejik iş birliği: TİKA faaliyetleri analizi. *Oğuzhan Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 125-149. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2027951> adresinden erişildi.
- Eren, S. (2023). Kamu diplomasisi bağlamında Türkiye'nin Türk devletlerine yardımları. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 23(1), 251-266.
- Güzel, E. (2024, 19 Temmuz). *Afrika'da TİKA'nın eğitim projeleri: Yerel kapasitenin artırılması ve sürdürülebilirliği*. FokusPlus. 21 Nisan 2025 tarihinde <https://www.fokusplus.com/yasam/afrikada-tikanin-egitim-projeleri-yerel-kapasitenin-gelistirilmesi-ve-surdurulebilirlik> adresinden erişildi.
- Ke, L., Lu, X., & Hu, M. (2021). [Uluslararası Kültürel Değişimde Kütüphanelerin Rolü ve Konumu]. 1, 45-54. <https://doi.org/10.13366/j.dik.2021.01.045>
- Kalın, İ. (2011). *Kamu Diplomasisi*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Mariano, R. (2023). Understanding US library diplomacy practices in the 21st century. *IFLA Journal*, 50(2), 211-227. <https://doi.org/10.1177/03400352231210543>
- Özel M. (2021). Kamu diplomasisi türü olarak eğitim diplomasisi bağlamında Erasmus+ değişim programı, (Yayımlanmamış Doktora tezi) *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*: Kocaeli
- Paschalidis, G. (2009). Exporting national culture: Histories of cultural institutes abroad. *International Journal of Cultural Policy*, 15, 275-289. <https://doi.org/10.1080/10286630902862707>
- Polat, D. Ş. (2020). Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)'nın uluslararası güvenliğe katkıları. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 35, 245-281. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/654078> adresinden erişildi.
- Prieto - Gutierrez J.J. (2015). World libraries, the diplomatic role of cultural agencies. *European Review*. 23(3):361-368. doi:10.1017/S1062798715000137
- Türkiye Cumhuriyeti İletişim Başkanlığı. (2024). *Türkiye kamu diplomasisi strateji belgesi (2024-2029)* 22 Nisan 2025 tarihinde www.iletisim.gov.tr/images/uploads/dosyalar/tukiye-kamu-diplomasisi-strateji-belgesi-2024-2029.pdf adresinden erişildi.
- Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı [TİKA]. (2024). *Hakkımızda*. 22 Nisan 2025 tarihinde <https://tika.gov.tr/kurumumuz/hakkimizda/> adresinden erişildi.

Yılmaz, A. N., & Kılıç, Ö. (2025). TİKA'nın küresel çapta yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetleri. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 14(1), 138-162. <https://doi.org/10.15869/itobiad.1527236>

Kütüphaneler ve Üretkenlik: Sürdürülebilir Kütüphane Modelleri

Libraries and Productivity: Sustainable Library Models

ZARİFE YILDIRIM MERCAN*

Öz

İçinde bulunduğumuz çağda artık kütüphaneler sadece kullanıcılara kitap ödünç veren yerler değil, aynı zamanda bireylerin ve toplumların üretkenliğini destekleyen önemli bilgi merkezleri haline gelmiştir. Bu çalışma, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin kütüphanelere uyumunu ortaya koyarak hem fiziksel yapılar hem de hizmet modelleri açısından sürdürülebilir kütüphane uygulamalarını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Kütüphaneler, sadece bilgiye erişim sağlayan kurumlar olmanın ötesinde, çevresel, sosyal ve ekonomik açıdan sürdürülebilir yaşam biçimlerinin desteklenmesinde aktif rol üstlenmektedir. Bu bağlamda, çalışmanın temel amacı, sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda yeniden şekillenen kütüphane modellerini ve bu dönüşümün üretkenlik üzerindeki etkilerini değerlendirmektir.

Araştırmada betimleme yöntemi kullanılmış olup ulusal ve uluslararası literatür taramasıyla kütüphanelerde üretkenlik kavramı ve Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) çerçevesinde kütüphanelerin konumlanması ele alınmıştır.

Çalışmanın bulguları, sürdürülebilir kütüphane modellerinin yalnızca enerji verimliliği ve çevre dostu yapılarla sınırlı kalmadığını; aynı zamanda bilgi hizmetlerinin dijitalleşmesi, toplumsal kapsayıcılık ve krizlere karşı kurumsal dayanıklılık gibi çok katmanlı etkilere sahip olduğunu göstermektedir.

* Arş. Gör. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, E-Posta: zarifyildirim@karatekin.edu.tr ORCID: 0000-0002-8079-3682

Research Assistant Dr., Çankırı Karatekin University, Department of Information and Records Management, E-mail: zarifyildirim@karatekin.edu.tr ORCID: 0000-0002-8079-3682

Sonuç olarak, sürdürülebilir kütüphane modelleri, üretkenliği hem bireysel düzeyde bilgiye erişim ve öğrenme açısından, hem de toplumsal düzeyde kültürel ve çevresel farkındalık yaratma potansiyeliyle artırmaktadır. Bu çalışma, Türkiye'deki kütüphane sistemlerinin dönüşümüne katkı sunacak özgün bir çerçeve sunmakta ve kütüphanelerin sürdürülebilir kalkınmadaki rolünü ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kütüphaneler ve üretkenlik; sürdürülebilirlik; sürdürülebilir kalkınma hedefleri; sürdürülebilir kütüphane modelleri.

Abstract

In today's world, libraries are no longer merely places where users borrow books; they have become vital information centers that support the productivity of both individuals and societies. This study aims to analyze sustainable library practices in terms of both physical infrastructure and service models by exploring the integration of Sustainable Development Goals (SDGs) into library systems. Libraries play an active role not only in providing access to information but also in promoting environmentally, socially, and economically sustainable lifestyles. In this context, the main objective of the study is to evaluate library models that are being reshaped in line with sustainability principles and to examine their impact on productivity.

The study employs a descriptive research method and draws upon national and international literature to explore the concept of productivity in libraries and the positioning of libraries within the framework of the United Nations SDGs.

Findings reveal that sustainable library models are not limited to energy efficiency and eco-friendly buildings; they also encompass digitalization of information services, social inclusivity, and institutional resilience in times of crisis. International examples, particularly from Scandinavian countries and Canada, demonstrate leadership and innovation in this area.

In conclusion, sustainable library models enhance productivity not only by facilitating individual access to information and learning, but also by fostering cultural and environmental awareness at the societal level. This study offers an original framework that can contribute to the transformation of library systems in Turkey and highlights the evolving role of libraries in sustainable development.

Keywords: Libraries and productivity; sustainability; sustainable development goals; sustainable library models.

GİRİŞ

Günümüzde bilgiye erişim, bireylerin ve toplumların sosyoekonomik gelişiminde temel unsurlardan biridir. Bu doğrultuda, günümüz toplumunda kütüphaneler geleneksel yaklaşımın aksine, yalnızca kitap ödünç verilen yerler olarak değil, aynı zamanda bilgi üretiminin, paylaşımının ve toplumsal kalkınmanın dinamik paydaşları olarak görülmektedir. Bu bakış açısıyla, özellikle, dijitalleşmenin ve sürdürülebilirlik kavramının gündelik yaşamın her alanına nüfuz ettiği günümüzde, kütüphanelerin de kendi rollerini yeniden tanımlamaları

kaçınılmaz hale gelmiştir. Artık sürdürülebilirlik, sadece çevresel boyutu ile sınırlı kalmayıp bilgi hizmetlerinin erişilebilirliği, kurumsal dayanıklılık, enerji verimliliği, dijital kapsayıcılık ve toplum temelli etkileşim gibi çok katmanlı boyutları da içermektedir (Chowdhury, 2014).

Kütüphaneler açısından bu yaklaşımın en belirgin örneği, sürdürülebilir kalkınma hedeflerini (SKH) dikkate alarak hizmetlerini bu doğrultuda planlayan ve uygulayan kütüphane modelleridir. Kütüphane binalarının tasarımında ve kullanımında enerji tasarrufunun sağlanması, yeşil bina standartlarının (Leadership in Energy and Environmental Design (LEED), Building Research Establishment Environmental Assessment Method (BREEAM) vb.) uygulanması, kullanıcı odaklı otomasyon sistemlerinin geliştirilmesi gibi teknik çözümlerin yanı sıra; kütüphane hizmetlerinde dijital erişim olanaklarının artırılması, sosyal bütünleşmeyi teşvik eden etkinliklerin düzenlenmesi ve kriz dönemlerine karşı esnek yapılar kurulması da sürdürülebilirliğin bileşenlerindendir (Genovese ve Albanese, 2013; Vijaianand vd., 2024).

Toplumsal kalkınmasında önemli bir paya sahip olan bilgi merkezleri olarak kütüphaneler, SKH'yi göz önünde bulundurarak hizmetlerinde bireysel üretkenliği artırmanın yanında çevresel farkındalığa, kültürel devamlılığa ve sosyal eşitliğe de katkı sunacaktır (Kamińska vd., 2022). Bununla birlikte, Chowdhury (2013), sürdürülebilirliğin ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları olan bu üç önemli bileşenin de birbirinden ayrı düşünülmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Kütüphane hizmetlerinin planlanması ve üretken kütüphane kavramının desteklenmesinde sürdürülebilirliğin üç bileşeninin de göz önünde bulundurulması kütüphanelerin kurumsal sürdürülebilirliği sağlayabilmesi için oldukça önemlidir. Bu yaklaşımla kütüphanelerin geleneksel kütüphane anlayışından uzaklaşıp sahip oldukları unsurları ve yürüttükleri hizmetleri sürdürülebilirlik ilkelerine uygun şekilde yeniden yapılanmalarını gerekli kılmaktadır.

Kurumsal sürdürülebilirlik kavramı, bir kurumun çevresel, ekonomik ve sosyal etkilerini dengeli biçimde yöneterek uzun vadeli varlığını sürdürebilmesini ifade etmektedir (Chowdhury, 2013). Kütüphaneler söz konusu olduğunda kurumsal sürdürülebilirlik kavramı; geleneksel bilgiye erişim hizmetlerinin yürütülmesinden kullanıcıları kütüphane işleyişine aktif katılımına, personel eğitimlerinden mekânsal tasarıma kadar çok boyutlu bir anlayışla ele alınmalıdır. Genovese ve Albanese (2013), sürdürülebilir kütüphanelerin yalnızca fiziksel çevreye değil; aynı zamanda kullanıcılarına, hizmetlerine ve toplumla bütünsel sürdürülebilirlik değerleri taşıması gerektiğini belirtmektedir. Bu bağlamda sürdürülebilir kütüphane modelleri, kurumsal sürdürülebilirliği üretkenlikle doğrudan ilişkilendiren yapılar olarak değerlendirilmektedir.

Hauke vd. (2013), kütüphanelerin ödünç verme, kurum içi kullanım, öğrenme ve sosyalleşme gibi işlevleri sağlaması nedeniyle kendi başlarına sürdürülebilir kurumlar olduğunu belirtmektedir. Üretken kütüphaneler, bireylerin bilgiye erişimini kolaylaştırmanın yanında; kullanıcılar için yeni öğrenme ortamları, yenilikçi hizmetler ve sosyalleşme mekânları sunarak kullanıcılarının aktif bilgi üreticisi haline gelmelerini sağlamaktadır. Dolayısıyla üretkenlik, sadece nicel çıktı (örneğin ödünç verilen kitap sayısı) ile değil, bilgi üretimine, araştırma süreçlerine, yaratıcı projelere ve toplumsal etkileşime sağlanan katkıyla ortaya konabilir. Kütüphaneler hizmetlerini erişilebilirlik, esneklik ve kullanıcı odaklılık ilkeleriyle şekillendirdikleri takdirde ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik açısından üretkenliği destekleyecektir (Chowdhury, 2013).

Çalışma, sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda şekillenen kütüphane modellerinin üretkenlik üzerindeki etkilerini değerlendirmeyi ve Türkiye’de uygulanabilir bir kuramsal çerçeve sunmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda hem kurumsal düzeyde bilgi hizmetlerinin sürdürülebilirliği sağlanacak hem de bireylerin yaşam boyu öğrenme süreçleri desteklenerek toplumsal kalkınmaya katkı sunulacaktır.

YÖNTEM

Sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda ortaya çıkan kütüphane modellerinin üretkenlik üzerindeki etkilerini değerlendirmeyi ve Türkiye’de uygulanabilir bir kuramsal çerçeve sunmayı hedefleyen araştırmada betimleme yöntemi kullanılmıştır. Okuyucuların işlenmemiş olan veriyi anlamaları ve kullanmalarını amaçlayan (Altunışık, vd. 2007) betimleme yöntemi, Kaptan (1989) tarafından “olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların ne olduğunu betimlemeye, açıklamaya çalışan incelemeler” şeklinde tanımlanmıştır. Ulusal ve uluslararası literatür taramasıyla kütüphanelerde üretkenlik kavramı ve Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) çerçevesinde kütüphanelerin konumlanışı ele alınarak değerlendirilmelerde bulunulmuştur.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Üretken kurumlara dönüşen kütüphaneler için, bu dönüşümde “üretkenlik” yalnızca ödünç verilen kaynak sayısı ile değil, kütüphanenin bilgi üretimine katkısı, kullanıcıyı bilgi üreticisi haline getirme becerisi ve hedef kitlesi ile kurduğu iki yönlü ve etkileşimli ilişkiler üzerinden değerlendirilmektedir.

Üretkenliğin bilgi yönetimi ve organizasyonel inovasyonla doğrudan ilişkili olduğunu belirten Koloniari vd. (2018), vizyon sahibi liderliğin, iş birliği, güven ve öğrenme kültürünü teşvik ederek, inisiyatif alma fırsatları sağlayarak ve uygun teknolojik ortamı yaratarak yeni bilginin yaratılmasını kolaylaştırdığını

ortaya koymaktadır. Buna göre, temel işlevi bilgiye erişim olan kütüphanelerin üretkenliğin en büyük paydaşı olması ve bilginin üretim, yönetim ve erişim süreçlerinin her aşamasında verdiği hizmetler bağlamında yer alması kaçınılmazdır.

Kütüphanelerin toplum temelli üretkenliği desteklemesi, yalnızca mevcut kullanıcılarına bilgi sunmakla sınırlı kalmayıp, potansiyel kullanıcıları da kapsayacak biçimde erişim politikaları geliştirerek, toplumsal katılımı önceleyen hizmet modellerini hayata geçirmeleriyle mümkün olmaktadır. Bu dönüşüm, kütüphanelerin pasif bilgi sunucularından aktif öğrenme ve üretim ortamlarına evrilmesini gerekli kılar. McCauley ve Towle (2022), kütüphanelerin bilgi üretiminin köprüsü haline gelmesinin, ancak kütüphane ile yerel toplum arasında çift yönlü bir bilgi alışverişi sağlanmasıyla mümkün olabileceğini vurgularken; Güneş ve Çakmakaya (2019) ise, bu süreci destekleyen “makerspace” alanlarını bireylerin bilgi kaynaklarını paylaştığı, projeler geliştirdiği ve yaratıcı becerilerini ortaya koyduğu fiziksel ortamlar olarak tanımlamaktadır.

Bu noktada, kütüphanelerin bilgi sunumunun ötesine geçerek kullanıcılarla birlikte üretim süreçlerine dâhil olması, çeşitli fiziksel ve dijital ortamların oluşturulmasıyla mümkün hale gelmektedir. Söz konusu ortamlar, kütüphanelerin pasif bilgi sunucularından aktif öğrenme merkezlerine dönüşmesini sağlayarak (Koh vd., 2018), yenilikçi fikirlerin doğduğu, toplumsal dayanışmanın pekiştiği ve kullanıcı katılımının ön plana çıktığı çok işlevli merkezler haline gelmesine olanak tanımaktadır.

Akkaya (2024), bu yaklaşımla paralel olarak, toplum temelli kütüphaneciliğin yalnızca coğrafi bir birliktelik değil, toplumsal aidiyet ve ortak sorumluluk temelinde inşa edilmesi gerektiğini vurgulamakta; bu işleyişin kurumsal sürdürülebilirlik için bir ön koşul olduğunu belirtmektedir. Toplumu yalnızca hizmet verilen bir kitle olarak değil, aynı zamanda kütüphanenin işleyişinde etkin bir ortak olarak gören bu yaklaşım, kütüphanelerin sosyal dönüşümdeki rolünü daha görünür kılmaktadır. Bu doğrultuda, kütüphanelerin hizmet politikalarını şekillendirirken toplumsal farklılıkları gözetmesi ve katılımcı bir yapı geliştirmesi, sürdürülebilirlik ilkesinin somutlaşmasına doğrudan katkı sağlamaktadır. Bu çerçevede, kütüphanelerin toplumun tüm paydaşlarını kapsayacak biçimde, özellikle dezavantajlı gruplara duyarlı bir hizmet anlayışı benimsemesi; bilgi teknolojileriyle entegrasyonunu güçlendirmesi ve gerçekçi iş birliği kültürü geliştirmesi, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine katkı sunan kurumlar olarak konumlanmasını sağlamaktadır (Akkaya, 2024). Dolayısıyla, kütüphanelerin üretkenliği destekleyen, katılımcılığı temel alan ve bilgiyle toplumsal dönüşüm arasında köprü kuran yapılar olarak yeniden tasarlanması, sadece hizmet alanlarını değil, kurumsal varlık nedenlerini de yeniden tanımlamaktadır.

Avustralya kütüphanelerindeki makerspace deneyimlerinin, kullanıcıların yaratıcı ve girişimci yönlerini ortaya çıkardığını ve bu alanların kullanıcı üretkenliğini artırdığını belirten Slatter ve Howard (2013), bu deneyimlerin kullanıcılara yeni teknolojilere sınırsız erişim imkânı sağladığını da vurgulamaktadır. Bu tür makerspace alanlarının toplumdaki tüm kullanıcı kitlesine hitap etmesi ve uyarlanabilmesi yaşam boyu öğrenmeyi destekleyen önemli bir yapılanmadır.

Üretken kütüphane modeli, geleneksel kütüphane hizmeti anlayışının ötesine geçerek kullanıcı katılımını, topluluk temelli öğrenmeyi ve bilgi üretimini önceliklendiren bir yaklaşımdır. İlgili literatürde bu model; güçlü liderlik, dijital altyapı, sosyal etkileşim, yaratıcı alanlar ve kullanıcı odaklı tasarımlarla desteklenmekte, sürdürülebilir bilgi toplumunun temel taşlarından biri olarak konumlanmaktadır. Kütüphaneler, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin uygulanmasında yalnızca bilgi sağlayıcı değil; aynı zamanda eğitim, eşitlik, çevresel sorumluluk ve toplumsal katılımın doğrudan destekleyicileridir (Missingham, 2020).

Kütüphaneler, sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile yakından ilişkili olması gereken kurumlardır. Buna göre sürdürülebilir kalkınma hedeflerine bakıldığında kütüphanelerin temel işlevleri ve vermekle yükümlü oldukları birtakım hizmetlerle dolayısıyla varoluş amaçlarıyla doğrudan ilgili oldukları görülmektedir (Mercan, 2024). Kütüphanelerin fiziksel altyapısından dijital hizmetlerine kadar tüm yönetim ve işleyiş süreçleri, sürdürülebilir kalkınma hedefleri ve göstergeleriyle doğrudan ilişkilendirilebilir.

ÜRETEK KÜTÜPHANELER

Geleneksel üretkenlik anlayışı, genellikle niceliksel çıktılara odaklanırken; günümüzde bu kavram, bireylerin ve toplumların değer yaratma kapasitesi üzerine odaklanmaktadır. Bu bağlamda üretkenlik, yalnızca verimlilik değil; aynı zamanda bilgi üretimi, yaratıcı problem çözme, birlikte öğrenme ve dijital içerik oluşturma gibi çok boyutlu faaliyetleri içermektedir (Popadiuk ve Choo, 2006).

Günümüzde artık yalnızca bilgiye erişim değil, bilginin üretilmesi, yeniden yorumlanması ve paylaşılması da önem taşımaktadır. Bu doğrultuda karşımıza çıkan yeni kavramlardan biri de “üreten kütüphaneler”dir. Üreten kütüphane kavramı, kütüphanelerin yalnızca bilgi sağlayıcı konumundan çıkarak, bilgi üretimi, paylaşımı ve dönüştürülmesini kolaylaştıran dinamik öğrenme ortamlarına evrilmesini ifade etmektedir. Kullanıcıları pasif bilgi tüketicisi konumundan çıkarıp aktif içerik üreticisi, araştırmacı ve yenilikçi bireyler haline

getirmeyi amaçlayan kütüphaneler (Koloniari, vd., 2018), üreten kütüphaneler kavramını karşılayan kütüphaneler olarak nitelendirilir.

Bilgi toplumunda üretkenlik, bilgiyi temel alan, yaratıcılığı destekleyen ve şeffaflık gibi özelliklere dayanmaktadır. Bu özellikler de bilgi toplumunun temel yapı taşlarından olan kütüphanelerin işlev ve görevleri arasındadır. Dolayısıyla üretkenlik kavramının kütüphanelerin yapısal unsurlarından ve verdikleri hizmetlerden ayrı düşünülmesi mümkün değildir. Bilgi toplumunun ihtiyaçları doğrultusunda kütüphaneler, yalnızca bilgiye erişimi sağlayan değil, bilgi üretimini, paylaşımını ve birlikte öğrenmeyi teşvik eden dinamik merkezler olarak yeniden tanımlanmaktadır. Bu yeni yaklaşımla artık kütüphaneler, yalnızca içerik sunan değil, kullanıcıların bilgi üretimine katılmasını kolaylaştıran alanlar olarak tasarlanmaktadır. Bu anlayış öğrenen toplulukların inşasına katkı sağlarken aynı zamanda bireysel yaratıcılığı ve özgün üretimi desteklemektedir (Koh, vd., 2018).

Üreten kütüphaneler, erişimden çok kullanıcıların katılımını ve karşılıklı etkileşimi merkezine almaktadır. Sürece katılımın ve karşılıklı etkileşimin en somut örneklerinden makerspace uygulamaları kullanıcıların birlikte çalışarak ortak ürünler geliştirmesine olanak tanmaktadır. Moorefield-Lang (2015), bu tip alanların kullanıcıların sadece tüketici değil, yaratıcı ve işbirlikçi aktörler olmalarını sağladığını vurgulamaktadır. Makerspace alanları, kullanıcıların bir şeyler ürettikleri, problem çözme yeteneklerini geliştirdikleri, iş birliği ve grup çalışmaları yaptıkları, bir araya gelip paylaşımlarda bulundukları ve birtakım keşiflerde bulundukları alanlardır (Preddy, 2013; Britton, 2012).

Kütüphanelerin fiziksel yapıları ve sundukları hizmetler, kullanıcıların aktif katılımcılar olmasını destekleyecek biçimde tasarlanmalıdır. Burke (2015), üretken alanların bilgiye erişimle sınırlı kalmaması gerektiğini; bu alanların kullanıcıyı aktif ve etkin kılan üretim ve paylaşım noktalarına dönüşmesi gerektiğini savunmaktadır. Kullanıcıyı kütüphane içinde aktif hale getirmek, kullanıcıya teknoloji ile bütünleşmiş birtakım hizmetler sunmakla mümkündür. Salles vd. (2019), bu tür teknolojik altyapının hem bilgiye erişimi hem de yeni içerik üretimini kolaylaştırdığını vurgulamaktadır.

Bu bağlamda kütüphaneler, yalnızca bireysel değil, topluluk temelli üretkenliği de teşvik etmektedir. Bu yönüyle toplumsal kapsayıcılık, eşitlik ve dayanışma temelinde üretim kültürünün oluşmasına katkı sağlamaktadır (Pinto ve Ochôa, 2017). Ayrıca sürdürülebilir üretim uygulamalarının benimsenmesi, kütüphaneleri tüketim kültürüne karşı alternatif öğrenme ve üretim merkezlerine dönüştürmektedir.

Üretkenlik, kütüphaneler açısından büyük önem taşımaktadır ve günlük işleyişte hizmet planlaması yapılırken, sunulan hizmetlerin ve kaynakların

üretkenliği destekleyici nitelikte olması, kütüphanelerin gelecekte de etkinliğini sürdürebilmesi açısından kritik bir rol oynamaktadır. Üretkenliğin kütüphaneler için önemi Tablo1’de yorumlanarak özetlenmektedir:

Tablo 1 Üretkenliğin Kütüphaneler İçin Önemi

Önem Durumu	Açıklama
Bilgiye erişim → Bilgi üretimine geçiş	Bilgi tüketen değil, bilgi üreten birey ve toplumlar için tasarlanmış kütüphaneler
Yalnızca “tüketen” değil “üreten” kullanıcılar	Kullanıcıyı pasif değil etkin kılan kütüphaneler
Ortak üretim ve öğrenme ortamları	Yalnızca erişim değil, katılım, iş birliği, ortak üretim odaklı kütüphaneler
Toplumsal katılımı ve yaratıcılığı artırma	Ortak öğrenme ve yaratma alanları sunan kütüphaneler
Dijital dönüşüm ve ifade özgürlüğünü destekleme	Teknolojiyle bütünleşik, çok disiplinli alanlar
Sürdürülebilir topluluk gelişimine katkı	Sürdürülebilir üretim ve tüketim kültürüne katkı sağlayan kütüphaneler

Kütüphaneler temel işlevleri olarak bilgiye erişim ile özdeşleşmiş olsa da günümüzde bu işlev tek başına yeterli olmamaktadır. Dijitalleşme, toplumsal değişim ve öğrenme biçimlerinin dönüşümüyle birlikte, kullanıcıların yalnızca bilgiye erişmesi değil; o bilgiyi yorumlaması, yeniden üretmesi, hatta yeni bilgi yaratması beklenmektedir. Bu bağlamda üretkenlik kavramı ortaya çıkmaktadır. Üretkenlik, bireylerin ve toplulukların bilgiyi dönüştürme, iş birliğiyle geliştirme ve değer yaratma kapasitesi olarak tanımlanabilir. Kütüphaneler için üretkenlik;

- Kullanıcıların sadece okuyucu değil, aynı zamanda üretici olmalarının desteklenmesi,
- Ortak üretim kültürünün ortaya konması,
- Yaratıcılığın ve yeniliğin teşvik edilmesi,
- Kullanıcılar arasında etkileşim ve paylaşım ortamlarının yaratılması,
- Dijital becerilerin, medya okuryazarlığının, çok yönlü ifade biçimlerinin geliştirilmesi demektir.

Bu doğrultuda üretkenlik, kütüphanelerin sadece bilgi sunan yerler olmaktan çıkıp, yaşayan, değişen ve toplumsal değeri artıran kurumlara dönüşmesini sağlamaktadır. Bu dönüşüm aynı zamanda sürdürülebilirliği destekleyecek olan bir yapılandırma.

KESİŞİM NOKTASI: KÜTÜPHANELER, ÜRETKENLİK VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Bilgi toplumunun en temel ihtiyaçları arasında; yenilikçi üretim süreçlerinin teşvik edilmesi, bu süreçlerin sürdürülebilir hale getirilmesi ve tüm bu dönüşümün erişilebilir bilgi altyapıları üzerinden yürütülmesi yer almaktadır. Bu bağlamda “üretkenlik”, “sürdürülebilirlik” ve “kütüphane” kavramlarının bir arada düşünülmesi içinde bulunduğumuz çağın gerekliliklerindendir.

Yukarıdaki başlıklarda genellikle üretkenlik kavramı ve kütüphaneler ile ilişkisi üzerine durulmuştur. Bu bölümde de sürdürülebilirlik ve sürdürülebilirliğin üretkenlik ve kütüphaneler ile olan ilişkisine değinilmektedir.

Sürdürülebilirlik kavramı, en genel tanımıyla, mevcut kaynakların ve değerlerin kullanımında hem koruma hem de geliştirme odaklı bir yaklaşımı ifade etmektedir. Bu bağlamda sürdürülebilirlik, yalnızca güncel gereksinimlerin karşılanmasını değil, aynı zamanda söz konusu kaynakların gelecek kuşaklara aktarılabilirliğini güvence altına almayı da içerir (Bauen, vd., 1996; Paul, 2008; Loach, vd., 2017; Tüyen, 2020). Kavramın çıkış noktası, doğal, kültürel ve ekonomik kaynakların sınırlılığı karşısında uzun vadeli bir bakış açısını benimsemek ve bu çerçevede etik bir sorumluluk üstlenmektir (Mercan, 2024). Bu etik sorumluluk, insanlık adına ortak bir refah anlayışının inşasını ve nesiller arası adaletin sağlanmasını hedefler.

Sürdürülebilirlik kavramı, uluslararası literatürde ilk kez 1987 yılında Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’nun (World Commission on Environment and Development [WCED]) yayımladığı “Our Common Future” (Ortak Geleceğimiz) başlıklı raporla kuramsallaşmıştır. Bu raporda sürdürülebilirlik, “bugünün ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılama kapasitesine zarar vermeksizin karşılama” ilkesi çerçevesinde tanımlanmıştır (WCED, 1987). Bu tanım, kavramın hem sosyal hem de çevresel boyutuna dikkat çekmektedir. Raporda sürdürülebilirlik anlayışı, iki temel parametreye üzerine oturtulmuştur¹: Birincisi, özellikle yoksul toplumların temel insani gereksinimlerinin öncelikli olarak ele alınması gerekliliği; ikincisi ise, çevrenin mevcut ve gelecekteki ihtiyaçları karşılama kapasitesinin teknoloji ve sosyal organizasyonlar tarafından sınırlandırıldığı gerçeğidir. Bu bağlamda sürdürülebilirlik, yalnızca çevresel kaygılarla sınırlı olmayan; sosyal adalet, ekonomik eşitlik ve kuşaklar arası sorumluluk gibi bütüncül ilkeleri içeren bir kalkınma modelini ifade etmektedir.

Khan (1995), sürdürülebilirlik kavramını üç temel boyut üzerinden yapılandırarak bu yaklaşımı ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik olmak üzere üç kavramsal sütuna dayandırmaktadır (akt. Basiago, 1999, s. 149). Bu

1 WCED Report, “Our Common Future”, Towards to Sustainability-Bölüm 2, Madde 1

model, sürdürülebilirliğin yalnızca çevresel kaygılarla sınırlı kalmadığını; toplumsal eşitlik, ekonomik denge ve doğal denge arasında kurulan çok boyutlu ilişkileri içerdiğini ortaya koymaktadır. Söz konusu boyutlar şu şekilde özetlenebilir:

Sosyal Sürdürülebilirlik: Birey ve toplum odaklı bir çerçeve sunmaktadır. Adalet, eşitlik, katılım, erişilebilirlik, kültürel kimliğin korunması ve kurumsal istikrar gibi ilkeleri kapsamaktadır. Bu boyut, özellikle bireylerin yaşam kalitesini iyileştirmeyi, toplumsal bütünleşmeyi teşvik etmeyi ve sosyal adaletin sağlanmasına katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Toplumların uzun vadeli refahı, yalnızca ekonomik ya da çevresel göstergelerle değil; bireylerin haklara, hizmetlere ve kaynaklara adil erişimiyle de ölçülmektedir.

Ekonomik Sürdürülebilirlik: Sınırlı doğal ve mali kaynakların verimli, adil ve dengeli biçimde yönetilmesini esas almaktadır. Bu yaklaşım, ekonomik büyümenin kaynakların tükenmesine yol açmadan sürdürülebilmesini ve bugünkü refah düzeyinin gelecekte de korunmasını amaçlamaktadır. Bu bağlamda ekonomik sistemler hem üretim hem de tüketim süreçlerinde sorumlu ve uzun vadeli planlama ilkelerine dayanmalıdır.

Çevresel Sürdürülebilirlik: Doğanın taşıma kapasitesi doğrultusunda kaynak kullanımını yeniden düşünmeyi ve ekolojik dengeyi gözetken bir üretim-tüketim döngüsü kurmayı öngörmektedir. Doğal kaynakların kendini yenileyebilmesine olanak tanıyan tüketim biçimlerini destekler ve çevreye zarar veren atık üretiminin, doğanın bu atıkları dönüştürme kapasitesini aşmaması gerektiğini savunmaktadır. Bu boyut, gelecek nesillerin yaşam hakkını korumayı etik bir sorumluluk olarak kabul etmektedir.

Sürdürülebilirliğin üç boyutunun birbirinden bağımsız düşünülmesi gelecekte insanlığın tam iyiliği yakalamasının önünde bir engel olacaktır ve sürdürülebilirliği sağlamak da güçleşecektir. Sürdürülebilir bir toplumdan söz edilebilmesi; ekonomik kalkınmanın sağlanması, çevresel kaynakların korunması, toplumsal yaşamda adalet ve eşitliğin tesis edilmesi ile mümkündür. Ancak bu unsurların kalıcı hale gelmesi, toplumdaki tüm bireylerin sürece etkin biçimde katılım göstermesine ve bu süreci içselleştirmesine bağlıdır (Yıldırım ve Akkaya, 2020). Bilgiye eşit erişimin sağlanması, sürdürülebilir toplumların temel özelliklerinden biridir ve bu bağlamda bilgiye aracılık eden yapılar olan kütüphaneler, sürdürülebilir toplumların inşasında kritik öneme sahip kurumsal aktörlerdir.

2015 yılında Birleşmiş Milletler tarafından yayımlanan Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (Sustainable Development Goals – SDGs) çerçevesi, sürdürülebilirliğin kuramsal temellerini somut hedeflerle pekiştirerek küresel düzeyde uygulanabilir bir kalkınma vizyonu ortaya koymuştur. Yoksulluğun

azaltılmasından nitelikli eğitime, cinsiyet eşitliğinden iklim değişikliğiyle mücadelede kadar 17 ana başlık altında toplanan bu amaçlar, sosyal, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirliği kapsayan bütüncül bir perspektife sahiptir.

Bu bağlamda, kütüphaneler söz konusu hedeflerin önemli bir kısmıyla doğrudan ya da dolaylı biçimde ilişkilidir. Bilgiye eşit erişim sağlamak, eğitimde fırsat eşitliğini desteklemek, kültürel mirasın korunmasına katkı sunmak gibi çok yönlü işlevleri sayesinde, kütüphaneler sürdürülebilir kalkınma hedeflerinde görünürlüğü az ancak etkisi yüksek kurumsal aktörler olarak konumlanmaktadır. Nitekim bilgiye dayalı karar alma süreçlerinin desteklenmesi, yaşam boyu öğrenmenin yaygınlaştırılması ve toplumsal kapsayıcılığın güçlendirilmesi açısından kütüphaneler, SKH'lerin uygulanmasında kritik bir arayüz görevi üstlenmektedir.

Resim 1 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

Not. Kaynak: (Global Compact Türkiye, 2019).

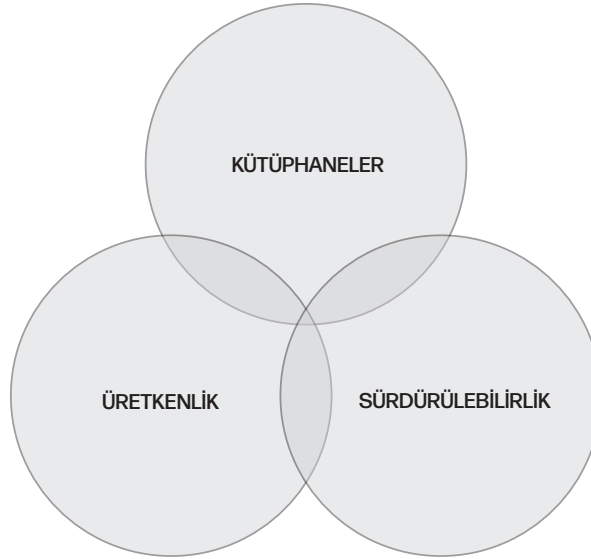
Kütüphanelerin sürdürülebilirlik hedeflerine katkısı, yalnızca bilgiye erişim sağlama rolüyle sınırlı değildir; aynı zamanda bireysel ve toplumsal üretkenliği teşvik eden yenilikçi uygulamalarla da desteklenmektedir. Aldrich ve Kropp (2023), kütüphanelerin tüm hizmetlerini yeniden tanımlayarak, sürdürülebilirlik odaklı bir vizyonu kurum kültürünün merkezine yerleştirmiştir. Üretkenliğin sürdürülebilir biçimi, çevresel farkındalık, çeşitlilik, topluluk dayanıklılığı ve kolektif etki ile anlam kazanır. Kütüphaneler, bu dönüşümü gerçekleştiren kurumsal ekosistemlerdir ve sürdürülebilir düşünmeyi üretkenlik eylemiyle bütünleştirme kapasitesine sahiptir.

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin (SKH) uygulanmasında kütüphanelerin oynadığı rolü bilgi davranışı kuramı çerçevesinde ele alan Odularo (2024), kütüphanelerin yalnızca bilgi sunan değil; öğrenme, araştırma ve toplumsal etkileşim aracılığıyla bilgi üreten yapılar olduğunu vurgulamaktadır. Bu bilgi üretimi ise hem bireysel düzeyde dijital becerilerin geliştirilmesiyle hem de toplumsal düzeyde sürdürülebilir kalkınma bilincinin yaygınlaştırılmasıyla ilişkilidir. Bu bağlamda üretkenlik, sürdürülebilirlik vizyonunun hem aracı hem de sonucudur.

Bu doğrultuda kütüphaneler, üretkenlik ve sürdürülebilirlik kavramlarını ele aldığımızda tıpkı sürdürülebilirliğin sosyal, çevresel ve ekonomik boyutları gibi birbirinden bağımsız düşünülmemesi gerekir. Dolayısıyla birbiri ile her boyutta kesişen bu üç kavramı birlikte ele almak önemlidir.

Şekil 1.

Kütüphaneler, Sürdürülebilirlik ve Üretkenlik İlişkisi

Buna göre, sürdürülebilirlik ve üretkenlik kavramları, bilgi toplumunun temel dinamiklerinden ikisi olarak ön plana çıkmaktadır. Üretkenlik, bireylerin ve toplulukların bilgiyle etkileşim kurarak yeni değerler üretmesini, yaratıcı düşünme süreçlerini hayata geçirmesini ve bu çıktıları toplumsal faydaya dönüştürmesini ifade eder. Ancak bu üretim süreçlerinin süreklilik kazanabilmesi, eşit katılımı mümkün kılması ve sosyal adaleti gözetmesi için sürdürülebilirlik ilkeleriyle desteklenmesi gerekmektedir. Bu çerçevede kütüphaneler, söz konusu iki kavramın kesişiminde konumlanarak hem bireysel üretkenliğin gelişimine katkı sunan yapılar hem de bu üretkenliği sürdürülebilir değer zincirine dönüştüren kurumsal platformlar olarak işlev görmektedir.

Kütüphaneler, bireylere yalnızca bilgiye erişim değil, aynı zamanda bu bilgiyi dönüştürme, yorumlama ve paylaşma fırsatları da sunmaktadır. Özellikle dijital medya laboratuvarları, makerspace alanları, açık erişim platformları ve topluluk temelli etkinlikler aracılığıyla, kütüphaneler birlikte öğrenme, yaratma ve üretme ortamları yaratmakta; bireysel üretkenliği destekleyen yapılar inşa etmektedirler. Ancak bu yapılar aynı zamanda erişilebilirlik, katılımcılık ve kapsayıcılık ilkelerine dayandığı için sosyal sürdürülebilirliğe doğrudan katkı sunmaktadır (Aldrich ve Kropp, 2023; Odularu, 2024).

Polat (2022), bilgiye erişme, bilgiyi edinme, analiz etme, amaç doğrultusunda kullanma ve elde edilen bilgiyi toplumsal fayda için paylaşma gibi yetkinlikleri kapsayan bilgi okuryazarlığı kavramının sürdürülebilir kalkınmanın özellikle sosyal boyutunun hayata geçirilmesinde temel bir gereklilik olarak öne çıktığına vurgu yapmaktadır.

Ayrıca kütüphaneler, bu üretim süreçlerine her kesimden bireyin katılımını mümkün kılan kamusal bilgi alanları olarak, üretkenliğin demokratikleşmesine katkı sunmaktadır. Bu yönüyle kütüphaneler yalnızca üretim süreçlerini kolaylaştıran fiziksel mekânlar değil; aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma için gerekli olan toplumsal etkileşim, eşitlik ve kurumsal süreklilik gibi değerlerin taşıyıcısıdır. Sonuç olarak, kütüphaneler, üretkenliğin yaşandığı ortamlar, sürdürülebilirliğin toplumsallaştığı yapılar ve toplumsal gelişimin hızlandırıcısı olarak çok katmanlı bir rol üstlenmektedir.

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK, SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİ VE KÜTÜPHANELER

Birleşmiş Milletler tarafından 2015 yılında kabul edilen (SKH), sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarda küresel kalkınmanın eşgüdüm içinde ilerlemesini hedefleyen bir yol haritası sunmaktadır. Bu çerçevede kütüphaneler, yalnızca bilgiye erişim sağlayan kurumlar olmanın ötesine geçerek; yaşam boyu öğrenmeyi destekleyen, dijital eşitsizliği azaltan ve kültürel katılımı teşvik eden

yapılar olarak, SKH'lerin gerçekleştirilmesinde merkezi bir rol üstlenmektedir (Missingham, 2024).

Daha önce de belirtildiği gibi SKH'lerin hepsi doğrudan ya da dolaylı olarak kütüphaneler ile ilişkili ve kütüphanelerin işlev ve görevleri kapsamına girmektedir. Bu bağlamda Akkaya (2023), sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin tümünün bilgi temelli olması nedeniyle, kütüphanelerin her bir hedefe katkı sağlayabilecek potansiyele sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bilgiye adil ve eşit erişim imkânı sunan kütüphaneler, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin toplumun tüm kesimleri tarafından anlaşılması ve uygulanması sürecinde itici bir güç rolü üstlenmektedir. Buna göre, kütüphanelerde yürütülen hizmetlerin Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile somutlaşması şu şekildedir (IFLA, 2019; Sustainable Development Goals & Libraries, 2022; IFLA, t.y.):

Hedef 1-Yoksulluğa Son: Kütüphaneler, toplum içinde bireylerin bilgiye ulaşmalarını kolaylaştırarak ve çeşitli beceriler kazanmalarına yönelik eğitim olanakları sunarak, yaşam standartlarını geliştirmelerine imkân tanıyan hizmetler aracılığıyla bu hedefin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmaktadır.

Kütüphaneler, özellikle yerel ölçekte hizmet sunarken ekonomik dezavantajlı gruplara erişim sağlayarak toplumsal eşitsizliklerle mücadelede önemli bir işlev üstlenmektedir. Toplum temelli hizmet anlayışı çerçevesinde yürütülen okuryazarlık, beceri kazandırma ve danışma hizmetleri sayesinde bireylerin kendi yaşamlarını dönüştürebilmeleri mümkün hale gelmekte; böylece yerel kalkınma süreçlerine doğrudan katkı sağlanmaktadır.

Hedef 2-Açlığa Son: Kütüphaneler, bireylerin sürdürülebilir ve verimli tarım uygulamalarını destekleyen bitki türleri, tarımsal pazarlara ilişkin bilgiler ve modern çiftçilik teknikleri konusunda araştırma kaynaklarına ve güncel verilere erişimini mümkün kılarak bu amaca katkı sunmaktadır.

Tarım ve gıda güvenliği konularında bilgi kaynağı ve hizmetleri sağlayarak bilgi erişimini kolaylaştıran kütüphaneler, özellikle kırsal bölgelerde yaşayan çiftçilere sürdürülebilir tarım uygulamalarıyla ilgili bilgi sunarak yerel üretim modellerinin geliştirilmesini destekler. Toplumun ihtiyaç duyduğu bilginin duyarlı bir şekilde sunulması, gıda temelli sorunlara yerinde çözümler üretilmesine olanak tanır.

Hedef 3-Sağlıklı Bireyler: Kütüphaneler, halk sağlığının iyileştirilmesine katkı sağlayan tıbbi araştırma verilerine erişim sunarak toplumun sağlık okuryazarlığını güçlendiren önemli bilgi merkezleridir. Sağlıkla ilgili bilgilere açık ve güvenilir erişim, bireylerin kendi sağlıkları hakkında bilinçli kararlar alabilmelerine ve sağlıklı yaşam alışkanlıkları geliştirmelerine olanak tanımaktadır.

Toplumsal sağlık okuryazarlığının artırılmasına yönelik bilgilendirme faaliyetleriyle yalnızca bireysel sağlık bilincini değil, yerel sağlık sorunlarına duyarlılığı da artıran kütüphaneler, özellikle pandemi gibi kriz dönemlerinde halkın doğru bilgiye erişimini sağlayarak toplumsal dayanıklılığa katkı sunar.

Hedef 4-Nitelikli Eğitim: Kütüphaneler, dünya genelinde okul, üniversite ve yükseköğretim kurumlarının bilgi altyapısının temelini oluşturmaktadır. Her yaştan birey için güvenli ve destekleyici bir öğrenme ortamı sunmanın yanı sıra, okuryazarlık becerilerinin gelişimine katkıda bulunurlar. Aynı zamanda araştırmacılar için bilgiye dayalı üretimi teşvik eden alanlar sunarak, mevcut araştırmaları ve verileri yeniden kullanma imkânı sağlar ve böylece yeni bilginin üretilmesine zemin hazırlarlar.

Kütüphane kaynakları insanları bilgiyle buluşturmakla kalmaz, aynı zamanda kütüphaneler topluluk merkezi olarak da işlev görerek insanları birbirleriyle bağlantı kurmaya teşvik eder (Cyr ve Connaway, 2020). Buna göre kütüphaneler, dezavantajlı grupların eğitim olanaklarına erişimini kolaylaştırarak yerel düzeyde kapsayıcı ve eşitlikçi öğrenme süreçlerinin destekleyicisi olur. Bu işlev, kütüphanelerin yalnızca bilgi sunan değil, aynı zamanda öğrenmeyi teşvik eden sosyal kurumlar olduğunu ortaya koyar.

Hedef 5-Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Kütüphaneler, kadınlar ve kız çocukları için haklar ve sağlık konularında bilgilendirme sağlayan programlar düzenleyerek ve güvenli buluşma alanları sunarak toplumsal cinsiyet eşitliğini destekler. Ayrıca, bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) alanında verdikleri eğitimler ve okuryazarlık programları aracılığıyla kadınların güçlenmesini teşvik eder; girişimcilik becerileri kazanmalarına katkı sağlarlar.

Eşitlik ve eğitim temelli sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin varlığı kütüphaneleri bu süreçte baş aktörler haline getirmektedir. Toplumların karşı karşıya kaldığı sosyal problemlerin çözümünde giderek daha kritik bir rol üstlenen toplumsal cinsiyet eşitliği hassasiyeti ise, kültürel bir temele dayanmaktadır. Toplumsal belleği şekillendiren ve kültürel yapıları besleyen kurumlar olarak kütüphaneler, bu eşitlik anlayışının doğru biçimde konumlandırılması ve topluma aktarılması açısından önemli işlevler üstlenmektedir. Bu bağlamda kütüphaneler, değişen toplumsal ihtiyaçlara yanıt veren dinamik yapılarıyla, toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyecek yeni sorumluluk alanları ve hizmet modelleri geliştirme potansiyeline sahiptir (Akkaya, 2023).

Hedef 6-Temiz Su ve Sıhhi Koşullar: Kütüphaneler, su kaynakları ve hijyen konularında toplumu bilgilendiren açık bilgi erişim hizmetleri sunar. Bazı durumlarda ise, yalnızca bilgilendirme ile sınırlı kalmayıp, güvenli içme suyuna erişim konusunda doğrudan toplumsal çözümler üreterek yerel düzeyde kritik roller üstlenebilirler.

Hedef kapsamında, her şeyden önce toplumsal düzeyde ortak bir bilinç ve duyarlılık geliştirilmesi gerektiğini ifade eden Akkaya (2023), bu bilinç ve farkındalık durumunun geniş kitlelere ulaşabilmesi için kullanılabilecek en etkili araçlardan birinin toplumla doğrudan temas kurma kapasitesine sahip olan kütüphaneler olduğunu vurgulamaktadır. Yaygın erişim olanakları ve toplumsal etki gücü sayesinde kütüphaneler, bu farkındalık sürecinin taşıyıcı aktörleri arasında yer almalıdır.

Hedef 7-Erişilebilir ve Temiz Enerji: Dünyanın pek çok yerinde halk kütüphaneleri, bireylerin güvenilir aydınlatma ve elektrik imkânına erişebildiği yegâne yerler arasında yer almaktadır. Bu olanaklar, özellikle okumak, ders çalışmak veya iş başvurusunda bulunmak isteyen kişiler için hayati bir destek sağlamaktadır.

Kütüphaneler, halka bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT), çalışma odaları ve cep telefonu kullanımı konusunda eğitimler vererek uygun fiyatlı, güvenilir ve modern enerji hizmetlerine evrensel erişimi güvence altına almalıdır (Abata-Ebire, vd., 2018). Bu bağlamda, özellikle kırsal ve yoksun bölgelerdeki kütüphaneler, sürdürülebilir enerji farkındalığını artıran etkinlikler düzenleyerek bireyleri bilinçlendirme işlevi de üstlenebilir. Yenilenebilir enerji kaynakları hakkında bilgi sunan kaynakların erişilebilir hâle getirilmesi, enerji verimliliği uygulamalarının tanıtılması ve topluluk temelli enerji girişimlerine yönelik rehberlik sağlanması, kütüphanelerin enerjiye erişim konusundaki destekleyici rolünü güçlendirmektedir. Böylece kütüphaneler, yalnızca bilgiye erişim sağlayan kurumlar olmanın ötesine geçerek, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada aktif paydaşlar hâline gelir.

Hedef 8-İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme: Kütüphanelerde sunulan bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim ile bu alanda verilen eğitimler, bireylerin girişimcilik potansiyellerini geliştirmelerine katkı sağlar. Donanımlı kütüphane personeli ise, doğru iş fırsatlarını bulma, çevrim içi başvuru süreçlerini tamamlama ve destekleyici belgeler hazırlama gibi konularda kullanıcılara rehberlik eder.

Kütüphaneler yalnızca boş zamanların değerlendirilmesine yönelik alanlar olmanın ötesine geçerek; sundukları sosyal, kültürel ve akademik hizmetlerle bireylerin kişisel gelişimini desteklemekte, bu sayede kullanıcılarına yeni kariyer olanakları yaratmakta ya da mevcut mesleki yaşamlarında öne çıkmalarına katkı sağlamaktadır (Akkaya, 2023). Bu doğrultuda, kütüphaneler yaşam boyu öğrenmenin destekleyicisi olarak bireylerin yalnızca bilgiye değil, aynı zamanda sosyo-ekonomik dönüşüm fırsatlarına da erişimini mümkün kılan çok yönlü kamusal alanlar hâline gelmektedir.

Kütüphaneler, tüm yaş grupları için bilgiye adil erişimi sağlamakta önemli bir rol oynamaktadır. Bireyleri çevrim içi platformlarda gezinme konusunda gerekli becerilerle donatarak dijital uçurumun kapanmasına katkı sağlarlar (Abata-Ebire, vd., 2018). Ayrıca, özellikle iş başvurularının büyük ölçüde çevrim içi ortamda yapıldığı günümüzde, kullanıcıların iş arayabileceği ve başvuru yapabileceği önemli toplumsal merkezler olarak hizmet verirler. Bu bağlamda bilgi ve iletişim teknolojilerine (BİT) erişimin sağlanması, bireylerin dijital ekonomiye daha etkin katılımını mümkün kılmakta ve sosyo-ekonomik koşullarını iyileştirmelerine yardımcı olmaktadır.

Hedef 9-Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı: Kütüphaneler, yüksek hızlı internet bağlantısı, araştırma altyapısı ve uzman personel desteği gibi olanaklar sunarak bilgiye erişimi kolaylaştırır. Pek çok ülkede halk ve eğitim kütüphaneleri, düşük maliyetle ya da tamamen ücretsiz şekilde internet erişimi sağlayan başlıca ya da tek kamusal merkezler olarak hizmet vermektedir.

Kütüphanelerin, özellikle az gelişmiş bölgelerde uygun maliyetli internet hizmetleri sunma çabası içinde olması gerektiğini vurgulayan Abata-Ebire, vd. (2018), akıllı telefon, dizüstü bilgisayar ve video konferans projeleri aracılığıyla düzenlenecek canlı tartışmalar, bilgi yarışmaları ve heceleme yarışmaları gibi etkinliklerle söz konusu hedefin destekleneceğini ifade etmiştir. Bu bakış açısı, kütüphanelerin yalnızca bilgiye erişim sağlayan kurumlar değil, aynı zamanda dijital katılımı teşvik eden ve toplumsal etkileşimi güçlendiren öğrenme merkezleri olarak konumlandığını göstermektedir.

Hedef 10-Eşitsizliklerin Azaltılması: Bilgiye adil erişim, ifade özgürlüğü, örgütlenme ve toplanma hakkı ile mahremiyet, bireylerin özgür ve bağımsız bir yaşam sürebilmesinin temel unsurlarındandır. Kütüphaneler ise bu hakların hayata geçirilmesine katkı sunarak, herkese açık, güvenli ve katılımcı kamusal alanlar oluşturarak toplumsal eşitsizliklerin azaltılmasına önemli ölçüde katkı sağlar. Üstelik bu işlevlerini yalnızca kent merkezlerinde değil, kırsal bölgelerde de yerine getirerek kapsayıcılığı artırır.

Günümüz toplumlarının sıklıkla karşılaştığı en önemli sorunlardan olan göç ve sosyal dışlanma konuları kütüphaneler için hizmet ve etkinlikleri çerçevesinde ele almaları gereken göz ardı edilmeyecek bir husustur (Akkaya, 2023). Dolayısıyla göç olgusu, kütüphanelerin toplumsal sorumluluklarının bir parçası haline gelmektedir. Bu bağlamda kütüphaneler, kapsayıcı hizmetleriyle toplumdaki kırılgan grupları destekleyen ve sosyal adaletin güçlenmesine katkı sunan temel kurumlar olarak öne çıkmaktadır. Kütüphanelerin, kurumsal doğaları gereği güvenli ve iyi yönetilen bir göç politikasını destekleyerek vatandaşların güvenilir ve emniyetli hareketliliğini teşvik etmede destekleyici bir rol üstlenmesi gerekmektedir.

Hedef 11-Sürdürülebilir Şehir ve Yaşam Alanları: Gelecek nesillere aktarılacak, çok değerli yazılı ve görsel hafızamızın korunmasında kütüphanelerin misyonu büyüktür. Toplumsal bağları kuvvetlendiren ve şehirlerin daha adil, sürdürülebilir bir büyüme sergilemesini sağlayan kültürün öncü kuruluşları da yine kütüphanelerdir.

Bu hedef, herkesin güvenli, kapsayıcı ve erişilebilir kamusal alanlara erişimini desteklemektedir. Söz konusu hedefin gerçekleşmesinde en önemli rol yine kütüphanelere düşmektedir. Kütüphaneler özellikle kriz zamanlarında bu işlevleriyle ön plana çıkmaktadır. COVID-19 pandemisinin yaşandığı dönemde Amerikan Kütüphaneler Derneği (ALA)'nın, kütüphane binalarının fiziki olarak kapatılması kararına rağmen kütüphaneciler, çevrim içi kaynaklar ve dijital hizmetler aracılığıyla topluluklarına hizmet sunmaya devam etmiştir (Cyr ve Connaway, 2020).

Toplum, kütüphanelerin varlığının sadece fiziksel yapıların erişilebilirliğiyle sınırlı olmadığını; bilgiye, kültürel içeriklere, dijital kaynaklara ulaşmayı da kapsayan, çevrim içi ve etkileşimli bir hizmet ağı olduğunun bilinciyle kütüphanelere yaklaşmaktadır. Bu bilinç, kütüphanelerin toplum temelli yapılar olarak sadece bilgi sunan kurumlar değil, aynı zamanda bireylerin üretkenliğini destekleyen, katılımını teşvik eden ve toplumsal dayanışmayı güçlendiren üretken mekânlara dönüşmesi açısından kritik bir dönüşümü ifade etmektedir.

Hedef 12-Sorumlu Tüketim ve Üretim: Birer sürdürülebilirlik odağı olan kütüphaneler, herkesin bilgiye erişimini kolaylaştırmak için sadece basılı, sesli ve görsel materyalleri değil, müzik ekipmanlarından teknolojik araçlara kadar çeşitli kaynakları da ödünç vererek, karbon ayak izini ve çevresel yükü azaltma konusunda aktif rol oynar.

Bu çok yönlü kaynak paylaşım modeli, tüketim alışkanlıklarının dönüştürülmesine katkı sağlarken, topluluk temelli dayanışmayı da güçlendirir. Kütüphaneler, bireylerin her ihtiyacı için yeni ürünler satın almak yerine mevcut kaynakları ortak kullanmalarını teşvik ederek hem ekonomik hem de çevresel açıdan sürdürülebilir bir yaşam biçiminin yaygınlaşmasına destek olur. Böylece kütüphaneler, sadece bilgiye erişimi değil, aynı zamanda sürdürülebilir yaşam pratiklerini de toplumun tüm kesimlerine ulaştıran önemli aktörler hâline gelir.

Akkaya (2023)'ya göre, çevresel farkındalık, yeşil ekonomi, atık üretimi ve yönetimi gibi sürdürülebilirliğin temel bileşenleri, ortak bir bilinç ve sorumluluk anlayışı gerektirir. Bu noktada kütüphaneler, bireyleri doğru bilgiyle buluşturarak hem toplumsal hem de bireysel düzeyde farkındalık yaratma ve yönlendirme açısından önemli bir konumda yer almaktadır.

Hedef 13-İklim Eylemi: İklim değişikliği konusunda araştırmaları ve kamunun bilgiye ulaşımını destekleyen verilere, araştırmalara ve bilgi kaynaklarına erişim sunmada kütüphaneler büyük bir paya sahiptir.

Kütüphanelerin iklim değişikliğiyle mücadelede aktif rol üstlenmeleri yönünde uzun süredir devam eden bir eğilim söz konusudur. 1990'ların başlarında ortaya çıkan ve 2003 yılı civarında kütüphanecilik mesleği içinde dikkat çekici bir görünürlük kazanan Yeşil Kütüphane Hareketi, bu eğilimin somut bir örneğidir (Antonelli, 2008). Kütüphaneler, iklim kriziyle mücadelede bilgi merkezleri ve eğitim odaklı yapılar olarak hayati bir rol üstlenmektedir. Miller (2010), kütüphanelerin çevre dostu uygulamalarda topluma örnek olma ve içinde yaşanılan toplumu iyileştirmek amacıyla topluluklara çevresel eğitim sunma sorumluluğunu üstlenmeleri gerektiğini savunmaktadır.

Bu bağlamda, kütüphanelerin yalnızca bilgiye erişimi kolaylaştıran kurumlar olmanın ötesine geçerek, sürdürülebilirlik ilkelerini benimseyen ve çevresel farkındalığı artıran öncü yapılar hâline gelmeleri beklenmektedir. Yeşil Kütüphane Hareketi'nin ortaya koyduğu ilkeler doğrultusunda, kütüphaneler hem fiziksel mekân tasarımları hem de topluma sundukları hizmetler aracılığıyla çevreye duyarlı bir dönüşümün parçasıdır. Böylece, iklim değişikliğiyle mücadelede toplumsal bilinç oluşturma ve sürdürülebilir bir gelecek inşa etme yolunda önemli bir işleve sahiptir.

Hedef 14-Sudaki Yaşam: Kütüphaneler, balıkçılık, biyolojik çeşitlilik ve su korumacılığının sürdürülebilir yönetimi de dahil olmak üzere yaşamın temel yönleri hakkında bilinçli araştırmaları ve toplum karar alma süreçlerini destekleyen verilere, araştırmalara ve bilgiye erişim sağlar. Abata-Ebire, vd. (2018), sürdürülebilir kalkınma için okyanusların, denizlerin ve deniz kaynaklarının sürdürülebilir bir şekilde kullanılmasını sağlayacak koruma ve muhafaza teknikleri konusunda bilimsel bilginin kütüphaneler aracılığıyla elde edilebileceğini belirtmektedir. Böylelikle, sürdürülebilir kalkınmada söz konusu hedefi gerçekleştirmede toplumun doğru kaynaklar aracılığıyla bilgilendirilmesi ve bu doğrultuda bir bilinç oluşturulması sağlanacaktır.

Hedef 15-Karasal Yaşam: Tüm kütüphaneler, kaynakların korunması, arazi kullanımı ve biyolojik çeşitlilik de dahil olmak üzere yaşamın çevresel yönleri hakkında bilinçli araştırma ve karar almayı destekleyen verilere, araştırmalara ve bilgiye erişim sağlamada önemli bir rol oynar.

Hedef 16-Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar: Bilgiye erişimi tam olarak gerçekleştirmek için herkesin hem erişime hem de bilgiyi etkili bir şekilde kullanma becerisine ihtiyacı vardır. Kütüphaneler, hükümetlerin, kurumların ve bireylerin bilgiyi geliştirme için etkili bir şekilde iletmelerine, düzenlemelerine,

yapılandırmalarına ve kullanmalarına yardımcı olmak için uzmanlığa ve kaynaklara sahiptir.

Kütüphaneler, ulusal mevzuat ve uluslararası anlaşmalar uyarınca, toplumun internet erişimini ücretsiz veya düşük maliyetli olarak sağlar, kamunun bilgiye erişimini güvence altına alır ve temel özgürlükleri korur (Abata-Ebire, vd., 2018). Bu yönüyle kütüphaneler, yalnızca bilgiye erişimi kolaylaştıran kurumlar değil, aynı zamanda bireylerin bilgi okuryazarlığını geliştiren ve dijital uçurumu azaltan stratejik aktörlerdir. Dolayısıyla, bilgiye eşit ve sürdürülebilir erişimin sağlanmasında kütüphanelerin rolü, toplumsal kalkınmanın ve demokratik katılımın temelini oluşturmaktadır.

Hedef 17- Hedefler İçin Ortaklıklar: Kütüphaneler, yerel ve ulusal düzeyde ulusal kalkınma planlarını desteklemeye hazır, toplum temelli kurumlardan oluşan küresel bir ağ ve daha iyi karar alma süreçleri için bir kaynak sağlar.

Bu küresel ağın etkili çalışabilmesi, kütüphanelerin farklı paydaşlarla kurduğu çok yönlü ilişkilerle mümkün olmaktadır. Kütüphaneler, yalnızca bilgi sunan değil, aynı zamanda bilgi ekosisteminin tüm aktörleriyle iş birliği içerisinde hareket eden yapılar olarak öne çıkar. Bu iş birlikleri, bilgiye dayalı toplumsal gelişmeyi desteklemenin yanı sıra, karar alma süreçlerinde etkin veri ve bilgi kullanımını da teşvik eder.

Bilgiyi üretenler, sağlayanlar, yöneticiler, kütüphane personeli, diğer kütüphaneler, mevcut ve potansiyel kullanıcılar ile yerel ve merkezi yönetimler gibi paydaşlar, kütüphaneler açısından ortaklık kavramını doğal ve tanımlayıcı bir özellik haline getirmektedir. Kütüphanelerin toplum nezdinde kabul görmesi ve saygınlık kazanmasının da bir parçası olan bu iş birliği temelli yaklaşım, özellikle sürdürülebilirlik gibi başarıya ulaşmak için kapsamlı ortaklıklar ve güçlü iş birlikleri gerektiren süreçlerde daha da anlam kazanmaktadır (Akaya, 2023). Dolayısıyla kütüphaneler, kalkınma hedeflerine ulaşmak isteyen toplumlar için yalnızca destekleyici değil, aynı zamanda yönlendirici bir rol üstlenmektedir. Bilgiye erişimi, katılımcılığı ve toplumsal etkileşimi önceleyen bu yapıların sürdürülebilir kalkınma sürecindeki katkısı, kurumsal dayanışma ve ortaklık kültürünün gelişimiyle daha da güçlenecektir.

Görüldüğü üzere kütüphaneler bu hedeflerin birçoğuyla doğrudan ve dolaylı olarak ilişkilidir. Kütüphanelerin bilgiye erişim sağlama, eğitim imkânları sunma ve toplumsal katılımı teşvik etme gibi fonksiyonları, bu hedeflerin gerçekleştirilmesinde önemli bir yer tutmaktadır.

Kütüphaneler, herkes için eşit eğitim fırsatları sunarak eğitimde fırsat eşitliğini sağlama misyonunu üstlenir. Yetişkin eğitim programları, dijital okuryazarlık atölyeleri, STEM (bilim, teknoloji, mühendislik, matematik) eğitimleri gibi aktivitelerle, eğitimdeki eşitsizlikleri azaltmak ve yaşam boyu öğrenmeyi

teşvik etmekte önemli bir rol oynamaktadır. Dezavantajlı gruplara eğitim fırsatları sunmak, dijital uçurumu kapatmak, kültürel çeşitliliği ve hoşgörüyü teşvik etmek kütüphanelerin temel misyonları arasındadır. Böylelikle kütüphaneler, toplumsal eşitliği artıran, toplum içerisindeki eşitsizlikleri en aza indiren kurumlar olarak görülmektedir. Bilgiye özgür erişimi sağlayarak adaletin ve barış ortamının oluşması için çalışan kütüphaneler kamuya açık bilgi sağlama ve şeffaflık ilkeleriyle, demokratik değerleri ve toplumdaki adaleti güçlendiren önemli kurumlardır. Kütüphaneler aynı zamanda yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve diğer paydaşlarla iş birliği yaparak sürdürülebilir kalkınma hedeflerini desteklemektedir.

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin başarıya ulaşmasında kritik bir rol oynayan kütüphaneler bu hedeflerin her biriyle bağlantılı olarak, topluma sadece bilgi sunmakla kalmaz, aynı zamanda bilgi üretimi, katılım, eğitim ve sosyal sorumlulukla da sürdürülebilirliği destekler. Kütüphaneler, yalnızca birer bilgi merkezi değil; aynı zamanda toplumların geleceğini şekillendiren, sürdürülebilirlik adına toplumun sahip olduğu önemli aktörlerdir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, kütüphanelerin sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle olan çok yönlü ilişkisini ortaya koyarak onların yalnızca bilgiye erişim sağlayan mekânlar olmadığını, aynı zamanda toplumsal dönüşümün ve sürdürülebilirliğin öncüsü kurumlar olduğunu ortaya koymaktadır. Kütüphaneler, çevresel bilinçten eğitimde fırsat eşitliğine, dijital uçurumun ortadan kaldırılmasından toplumsal adaletin desteklenmesine kadar pek çok alanda hizmet üreterek ve kaynak sağlayarak toplum içinde aktif bir rol üstlenmektedir. Toplum temelli yapıları, kapsayıcı hizmet modelleri ve iş birliğine dayalı çalışma anlayışları sayesinde kütüphaneler, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesinde stratejik aktörlerdir.

Özellikle bilgiye erişim hakkının evrensel bir hak olarak tanınması, kütüphanelerin bu sürece olan katkısını daha da anlamlı kılmaktadır. Kütüphaneler; iklim eylemi, sorumlu üretim ve tüketim, barış ve güçlü kurumlar gibi hedeflere doğrudan katkı sağlarken, toplumsal eşitsizlikleri azaltma, dijital uçurumu ortadan kaldırma ve yaşam boyu öğrenmeyi destekleme yoluyla dolaylı katkılarda da bulunmaktadır.

Küresel düzeyde sürdürülebilir kalkınma politikalarının başarıya ulaşmasında bilgiye erişim, katılımcı eğitim modelleri ve kültürel süreklilik temel parametreler olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda kütüphaneler, yalnızca bilgi sağlayıcı kurumlar değil; aynı zamanda toplumsal üretkenliğin destekleyicisidir.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri kapsamında değerlendirildiğinde, kütüphanelerin çevresel, sosyal ve ekonomik temelli kalkınma dinamiklerine çok boyutlu katkı sunduğu görülmektedir. Kütüphaneler; bilgi kaynaklarının sürdürülebilir yönetimi, kullanıcı merkezli erişim politikaları ve dijital okuryazarlığı güçlendiren eğitim programları aracılığıyla, üretken bilgi toplumunun inşasında merkezi bir konumda yer almaktadır.

Bu çerçevede, kütüphanelerin sürdürülebilir kalkınma ve üretkenlik bağlamında daha etkin rol oynamaları adına aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Sürdürülebilir kalkınmanın toplumsal anlamda hedefe ulaşabilmesi için arka plandaki aktörlerin en önemli paydaşı olan kütüphanelerin devreye girmesi gerekir.
- Kütüphaneler artık sadece bilgiye erişim sunan değil; üretim süreçlerini kolaylaştıran, yaratıcılığı destekleyen, toplulukları bir araya getiren ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine doğrudan katkı sunan yaşayan mekânlardır.
- Üretkenlik ile sürdürülebilirlik arasındaki bağ, kütüphaneler sayesinde somut, erişilebilir ve toplumla bütünleşmiş bir hale gelmektedir.
- Kütüphanelerin ulusal ve yerel düzeydeki kalkınma planlarına entegre edilmesi, SKH'lerle uyumlu hizmet tasarımlarının geliştirilmesi gerekmektedir. Özellikle kütüphane politikalarının üretkenliği önceleyen bir çerçevede yeniden ele alınması önem arz etmektedir.
- Kütüphanelerin üretkenlik odaklı, yenilikçi hizmetler (ör. dijital içerik üretim atölyeleri, STEM laboratuvarları, veri okuryazarlığı programları) sunarak bireylerin ve toplumun bilgi üretme kapasitesini artırmaları teşvik edilmelidir.
- Kütüphaneler, enerji verimliliği, karbon ayak izinin azaltılması ve çevre dostu kaynak yönetimi uygulamaları ile çevresel sürdürülebilirliğin aktif paydaşı haline getirilmelidir.
- Dijital bölünmenin azaltılması, dezavantajlı grupların bilgiye ve eğitime erişiminin artırılması yoluyla eşitlik temelli bir sürdürülebilirlik anlayışı desteklenmelidir.
- Yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve özel sektörle geliştirilecek çok paydaşlı ortaklıklar aracılığıyla kütüphaneler, sürdürülebilir kalkınma girişimlerinin uygulama ve değerlendirme süreçlerine aktif olarak dahil edilmelidir.

- Kütüphaneler, kamuya açık bilgi hizmetlerini şeffaflık, etik sorumluluk ve hesap verebilirlik ilkeleriyle bütünleştirerek demokratik katılımı ve kurumsal güveni artırmalıdır.

Sonuç olarak, kütüphanelerin üretkenliği destekleyen bilgi merkezleri olarak yeniden konumlandırılması, yalnızca bireysel bilgi edinimi değil; aynı zamanda toplumsal kalkınma ve sürdürülebilir yaşam pratiklerinin yerleşmesi açısından da stratejik bir zorunluluktur. Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin gerçekleştirilmesinde kütüphanelerin katkısını görünür ve ölçülebilir hale getirecek politikaların geliştirilmesi, daha adil, kapsayıcı ve üretken toplumların inşasında temel bir adım olacaktır.

KAYNAKÇA

- Abata-Ebire, B.D., Adebawale, J.A. ve Ojokuku, B.Y. (2018). Achieving Sustainable Development Goals (SDGS) in Nigeria: The roles of libraries. *International Journal of Applied Technologies in Library and Information Management*. 4(2), 89-95. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://jatlim.org/volumes/volume4/Volume%204%20No%202%20/Blessing.pdf
- Akkaya, M. A. (2023). Sürdürülebilirlik ve kütüphane yakınsamasına bilgi üzerinden farklı bir bakış: Sürdürülebilir kalkınma hedefleri (SKH) ve kütüphaneler. *ÇAKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(1), 113-141. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jiss/issue/76827/1223912>
- Akkaya, M. A. (2024). Kurumsal Sürdürülebilirliğin Ön Koşulu Olarak Toplum Temelli Kütüphanecilik. P. Bezirci ve I.İ. Sert (Yay. Haz.). *Cumhuriyet'in 100. Yılında Bilgi ve Belge Yönetimi Teknolojisinde Güncel Yaklaşımlar* kitabı içinde. (ss.807-831). İstanbul. İstanbul Üniversitesi Yayınevi.
- Aldrich, R. S., ve Kropp, L. (2023). Libraries Are Sustainability Leaders. K.C. Williams-Cockfield and B. Mehra(Ed.) *How Public Libraries Build Sustainable Communities in the 21st Century* (Advances in Librarianship, Vol. 53) içinde (ss. 249-261). Emerald Publishing Limited. <https://doi.org/10.1108/S0065-283020230000053023>
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2007). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: SPSS uygulamalı*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Antonelli, M. (2008). The Green Library Movement: An Overview and Beyond. *Electronic Green Journal*, 27. <https://doi.org/10.5070/G312710757>
- Basiago, A. D. (1999). Economic, social, and environmental sustainability in development theory and urban planning practice. *The Environmentalist*, 19, 145-161.
- Bauen, R., Baker, B., ve Johnson, K. (1996). *Sustainable community checklist*. Northwest Policy Center, Graduate School of Public Affairs, University of Washington.
- Britton L (2012). The makings of maker spaces, Part 1: Space for creation, not just consumption. *Library Journal* 137(16), 20-23.
- Burke, J. (2015). *Makerspaces: A practical guide for librarians*. Rowman & Littlefield.

- Chowdhury, G. (2014). Sustainability of digital libraries: a conceptual model and a research framework. *International Journal on Digital Libraries* 14(3-4):181-195. <https://tefkos.comminfo.rutgers.edu/Courses/e553/Articles/Articles%20Sp15/Chowdhury%20Sustainability%20of%20dig%20lib%20Int%20J%20Digit%20Libr%202014.pdf>
- Cyr C and Connaway LS (2020) Libraries and the UN Sustainable Development Goals: The past, present, and future. *Proceedings of the Association for Information Science and Technology* 57(1). <https://asistdl.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/pa2.237>
- Genovese, P. ve Albanese, P. (2013). Sustainability can serve as a tool to build community: Sustainable libraries, sustainable services. *A Global View*. <https://edoc.hu-berlin.de/server/api/core/bitstreams/51d85f46-df77-48a1-ac26-316b98bfc822/content>
- Global Compact Türkiye. (2019). *Sürdürülebilir kalkınma amaçları*. <https://www.globalcompactturkiye.org/surdurulebilir-kalkinma-amaclari/>
- Güneş, A. ve Çakmakaya, İ. (2019). Çocuk kütüphanelerinde stem/steam eğitimi ve makerspace hizmeti. *Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi*, 11, 25-39. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/781663>
- Hauke, P., Latimer, K. ve Werner, K. U. (2013) Introduction. Hauke, P., Latimer, K. ve Werner K. U. (Ed.) *The Green Library – Die Gru" ne Bibliothek* içinde (s. 5-12). IFLA Publications No. 161. Berlin/Munich: De Gruyter Saur.
- IFLA (2019) *Libraries and the sustainable development goals: A storytelling manual*. The International Federation of Library Associations and Institutions. Hollanda <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/hq/topics/libraries-development/documents/sdg-storytelling-manual.pdf>
- IFLA Library Map of The World. (t.y.). *SDG Stories*. <https://librarymap.ifla.org/stories>
- Kamińska, A. M., Opaliński, L. ve Wycislik, L. (2022). The Landscapes of Sustainability in the Library and Information Science: Collaboration Insights. *Sustainability*, 14. <https://doi.org/10.3390/su142416818>
- Kaptan, S. (1989). *Bilimsel araştırma ve gözlem teknikleri*. Ankara: Tekişik Matbaası
- Khan, M. (1995). Concepts, definitions, and key issues in sustainable development: The outlook for the future. *Proceedings of the 1995 International Sustainable Development Research Conference*, Manchester, England, Mar.27-28, 1995, Keynote Paper, 2-13.
- Koh, K., Abbas, J., ve Willett, R. (2018). *Makerspaces in Libraries: Social Roles and Community Engagement* (pp. 17–36). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315143422-3>
- Koloniari, M., Vraimaki, E., ve Fassoulis, K. (2018). Fostering innovation in academic libraries through knowledge creation. *The Journal of Academic Librarianship*, 44(6), 793-804. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2018.09.016>
- McCauley, A., ve Towle, A. (2022). The Making Research Accessible Initiative: A case study in community engagement and collaboration. *Partnership: The Canadian Journal of Library and Information Practice and Research*, 17(1). <https://journal.lib.uoguelph.ca/index.php/perj/article/view/6454/6700>
- Mercan, Z. Y. (2024). *Türkiye’de il halk kütüphanelerinde sürdürülebilirlik olgusu ve kurumsal sürdürülebilirlik izleği önerisi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Çankırı Karatekin Üniversitesi: Çankırı.

- Miller, K. (2010). *Public Libraries Going Green*. Chicago: American Library Association.
- Missingham, R. (2020). Sustainable Development Goals: Insights from research libraries. *International Journal of Librarianship*, 5(2), 13-25. <https://journal.calaijol.org/index.php/ijol/article/view/167/272>
- Moorefield-Lang, H.M. (2015). When makerspaces go mobile: Case studies of transportable maker locations. *Library Hi Tech*, 33(4), 462-471. https://libres.uncg.edu/ir/uncg/f/H_Moorefield_Lang_When_2015.pdf
- Odularo, O. (2024). The Pertinence of Library and Information Science in Promoting Sustainable Development. *Mousaion: South African Journal of Information Studies*, 42(2), 20 pages . <https://doi.org/10.25159/2663-659X/13768>
- Paul, B. D. (2008). A history of the concept of sustainable development: Literature review. *The Annals of the University of Oradea Economic Sciences Series*, 17(2), 576-580.
- Pinto, L. G. ve Ochôa, P. (2017). Public libraries' contribution to Sustainable Development Goals: gathering evidences and evaluating practices. *IFLA WLIC*. <https://library.ifla.org/id/eprint/1946/1/190-pinto-en.pdf>
- Polat, C. (2022). Birleşmiş Milletler sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda bilgiye erişim hakkı ve bilgi okuryazarlığı becerilerinin önemi. M. D. Erdem (Ed.) *INCSOS VII KARABAG International Congress of Social Sciences: Conference Proceedings*, 2-4 June 2022 bildiriler içinde (ss. 330- 345). Elazığ: Asos Yayınevi.
- Popadiuk, S. ve Choo, C. W. (2006). Innovation and knowledge creation: How are these concepts related? *International Journal of Information Management*, 26(4), 302-312. https://eva.fic.udelar.edu.uy/pluginfile.php/19694/mod_resource/content/1/Choo%2C%20C.%20W.%20Innovation%20and%20knowledge...%202006.pdf
- Preddy, L. B. (2013), School Library Makerspaces: Grades 6-12. *Libraries Unlimited*, Santa Barbara, CA.
- Salleh, M. A., Bahari, M., ve Ismail, W. (2019). A Conceptual Framework for Digital Library Software Attributes Relationship-base Prioritization in attaining Sustainable Developments Targets, *6th International Conference on Research and Innovation in Information Systems (ICRIIS)*, Johor Bahru, Malaysia, 2019, pp. 1-6
- Slatter, D., ve Howard, Z. (2013). A place to make, hack, and learn: makerspaces in Australian public libraries. *The Australian Library Journal*, 62(4), 272-284. <https://doi.org/10.1080/00049670.2013.853335>
- Sustainable Development Goals & Libraries. (2022). *SDG stories*. <https://librarymap.ifla.org/stories>
- Tüyen, Z. (2020). İşletmelerde sürdürülebilirlik kavramı ve sürdürülebilirliği etkileyen etmenler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(37), 91-117. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iticusbe/issue/54570/743704>
- Vijaianand, P., Nishanth, B., Vignesh, V., Vignesh, I., ve Gajendran, P. (2024). Energy management and user-centric automation for sustainable library operations. *IEEE*. DOI: 10.1109/ICRTCST61793.2024.10578532
- WCED. (1987). Report of the World Commission on Environment and Development: Our common future. United Nations. https://www.are.admin.ch/are/en/home/sustainable-development/international-cooperation/2030agenda/un_-milestones-in-sustainable-development/1987-brundtland-report.html

Yıldırım, Z. ve Akkaya, M. A. (2020). Kütüphaneler ve sürdürülebilirlik ilişkisi: Genel bir değerlendirme. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 8(1), 18-46. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/karefad/issue/54628/685740>

DÜZELTME YAZISI

2024 Yılı 2. Cilt 1. Sayıda yayınlanan “Eroğlu, E. B., & Eroğlu, N. G. (2024). Kütüphanelerin Geleceği: Yapay Zekâ ve Milli Kütüphanenin Öncü Rolü. *Avrasya Bilgi Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 21–37.” Makalede yayınlanan düzeltmeler aşağıdaki gibidir:

DÜZELTME AÇIKLAMASI:

Söz konusu makalede yazar tarafından çalışmanın dilbilgisi, yazım, noktalama, biçimlendirme hatalarını gidermek ve okunabilirliğini artırmak amacıyla gerçekleştirilen düzenleme işlemlerinde yapay zeka araçlarından faydalanıldığı bildirilmiş fakat bu açıklama dergimiz işlemleri sırasında unutulmuştur. Makalede yer alan hatanın giderilmesi amacıyla bu düzeltme metni sunulmuştur. Aşağıda sunulan açıklama metni, ilgili makalenin dipnot açıklaması olarak düzeltme için yayınlanmıştır.

DÜZELTME AÇIKLAMASI:

Dipnot: Bu çalışmada dilbilgisi, yazım, noktalama, biçimlendirme hatalarını gidermek ve okunabilirliğini artırmak amacıyla gerçekleştirilen düzenleme işlemlerinde yapay zeka araçlarından faydalanılmıştır.

